

2.3. Δεδομένου ότι σε ορισμένα από τα σημερινά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν παραχωρηθεί προσωρινές εξαιρέσεις στον τομέα αυτό, θεωρείται δίκαιο και λογικό, τόσο κατ' αρχήν όσο και από την άποψη των προηγούμενων που υπάρχουν, να επιτραπεί στα υποψήφια κράτη μέλη να ζητήσουν προσωρινές εξαιρέσεις για μια ελαφρά μεγαλύτερη περίοδο, στις περιπτώσεις που αυτό μπορεί να δικαιολογηθεί.

2.4. Συνοψίζοντας, η ΕΟΚΕ συνιστά την έγκριση της παρούσας οδηγίας, γεγονός που θα αποτελέσει σημαντικό πολιτικό μήνυμα προς τα νέα κράτη μέλη το οποίο θα επιβεβαιώνει τη δέσμευση υπέρ της ανάπτυξής τους. Προκειμένου να αποφευχθεί το ενδεχόμενο δημοσιονομικών επιπτώσεων στα κράτη μέλη, η ΕΟΚΕ καλεί το Συμβούλιο να υιοθετήσει την υπό εξέταση οδηγία το συντομότερο δυνατόν.

Βρυξέλλες, 28 Απριλίου 2004.

Ο Πρόεδρος

της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Roger BRIESCH

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την αξιολόγηση της στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη

(2004/C 117/08)

Στις 12 Νοεμβρίου 2003 και με επιστολή της κας Loyola de Palacio, η Επιτροπή ζήτησε, με βάση το άρθρο 262 της συνθήκης ΕΟΚ, από την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή να εκδώσει διερευνητική γνωμοδότηση με θέμα την ανωτέρω αξιολόγηση.

Το τμήμα «Γεωργία, ανάπτυξη της υπαίθρου, περιβάλλον», στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 5 Απριλίου με βάση την εισηγητική έκθεση του κ. RIBBE. Συνεισηγητής ήταν ο κ. EHNMARK.

Κατά την 408η σύνοδο ολομέλειας της 28ης και 29ης Απριλίου 2004 (συνεδρίαση της 28ης Απριλίου 2004) η ΕΟΚΕ υιοθέτησε με 77 έναντι 23 ψήφων και 14 αποχές την ακόλουθη γνωμοδότηση:

0. Περίληψη

0.1. Η Ευρωπαϊκή Ένωση καταβάλλει από πολλά χρόνια προσπάθειες για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και την αναχαίτιση μη βιώσιμων τάσεων που εμφανίζονται στο έδαφός της. Κατά την σύνοδο κορυφής στο Γκέτεμποργκ θεσπίστηκε ευρωπαϊκή στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη, προκειμένου να συντονιστούν και να εντατικοποιηθούν οι προσπάθειες αυτές. Ωστόσο, πρόσφατες έρευνες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αποδεικνύουν ότι οι προσπάθειες δεν έχουν καρποφορήσει ακόμη και ότι στο θέμα αυτό η Ευρώπη εξακολουθεί να βρίσκεται ενώπιον μεγάλων προκλήσεων.

0.2. Στην παρούσα διερευνητική γνωμοδότηση, την εκπόνηση της οποίας ζήτησε η Επιτροπή, εξετάζονται τα επιμέρους προβλήματα που αντιμετωπίζει η ΕΕ στην πορεία της προς τη βιώσιμη ανάπτυξη και αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο η ΕΕ θα ενισχύσει τη σχετική στρατηγική της. Τα αίτια είναι πολυάριθμα: Ένα βασικό αίτιο είναι ασφαλώς η εντελώς διαφορετική αντίληψη που επικρατεί σε πολιτικό επίπεδο αλλά και στην ίδια την κοινωνία σχετικά με το τι ακριβώς είναι βιώσιμη ανάπτυξη και κατά πόσο οι σημερινές παραγωγικές και καταναλωτικές μας συνήθειες μπορούν ήδη να συμβιβαστούν με την ιδέα της βιωσιμότητας, αν και σε ποιο βαθμό πρέπει να αλλάξουμε τις συνήθειες αυτές, ή ακόμη τι πρέπει να γίνει συγκεκριμένα και από ποιόν (σημείο 2.2).

0.3. Ένας ιδιαίτερος στόχος της αναθεωρημένης στρατηγικής για τη βιωσιμότητα είναι, κατά τη γνώμη της ΕΟΚΕ, να καταδείξει ότι η βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί, εάν επιλεγούν ορθοί στόχοι και μέσα, να έχει επί το πλείστον θετικό αντίκτυπο και ότι επομένως ωφελεί ολόκληρη την κοινωνία. Στο θέμα αυτό, όχι μόνο υπάρχουν ακόμη έντονες διαφωνίες αλλά επιπλέον αμφισβητείται αν η οικονομική ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης μπορεί να συμβιβάζεται με τη βιωσιμότητα.

0.4. Η ΕΟΚΕ ήταν πάντα σαφής ως προς την άποψη ότι μια υγιής οικονομία με ευημερούσες επιχειρήσεις αποτελεί αφενός βασικό παράγοντα για την απασχόληση και το περιβάλλον αλλά και για την ανάπτυξη της κοινωνίας, αλλά και αντίστροφα, όλο και πιο άμεσο αποτέλεσμα της ποιότητας και του επιπέδου τους. Έως σήμερα απέτυχαν οι προσπάθειες να αποδειχθεί ότι η βιώσιμη ανάπτυξη, προσφέρει από αυτή την άποψη σημαντικές νέες ευκαιρίες. Αυτό οφείλεται, μεταξύ άλλων, στο γεγονός ότι πολλά ερωτήματα που απορρέουν από διάφορα αιτήματα οι δημοσιεύσεις, δεν έχουν απαντηθεί ακόμη ικανοποιητικά (σημείο 2.2). Δεδομένου ότι δεν υπάρχει σαφής εικόνα σχετικά με τις συνέπειες, ο σκεπτικισμός κερδίζει έδαφος. Η ΕΟΚΕ συνιστά γι αυτό στην Επιτροπή επειγόντως να πραγματοποιήσει έναν ευρύτατο κοινωνικό διάλογο με την οργανωμένη κοινωνία των πολιτών στον οποίο να συζητηθούν και να διευκρινισθούν σε βάθος όλα αυτά τα ζητήματα (σημείο 2.3), συμπεριλαμβανομένων και των ερωτήσεων που αντιμετωπίζονται με προκατάληψη.

0.5. Βιώσιμη ανάπτυξη σημαίνει περαιτέρω εξέλιξη της οικονομίας της αγοράς, σημαίνει ακόμη στενότερη σχέση του περιβάλλοντος, της εργασίας και της ανταγωνιστικότητας με τη δίκαιη κατανομή του πλούτου και ισοτιμία σχέση μεταξύ των γενεών (βλέπε σημείο 2.1.10). Συνεπώς, η στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη πρέπει να καλύπτει πολύ μεγαλύτερη χρονική περίοδο και ακόμη περισσότερα θέματα απ' ό,τι η στρατηγική της Λισαβόνας. Βασικός στόχος της τελευταίας είναι να μεταβληθεί η Ευρώπη έως το 2010 στον ανταγωνιστικότερο οικονομικό χώρο της γνώσης στον κόσμο. Η ΕΟΚΕ περιγράφει γι αυτό, στο σημείο 2.4, τη σχέση των δύο αυτών στρατηγικών και πώς αλληλοσυμπληρώνονται. Επισημαίνει, ωστόσο, και ερωτήματα που παραμένουν ανοιχτά.

0.6. Οι επονομαζόμενες «δυνάμεις της αγοράς» ρυθμίζονται και σήμερα ήδη μέσω διαφόρων περιβαλλοντικών και κοινωνικών υποχρεώσεων που τους επιβάλλονται και η ρύθμιση αυτή συνεχίζεται μέσω της συνεπούς εφαρμογής της πολιτικής για τη βιωσιμότητα. Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργείται νέα αναπτυξιακή ώθηση σε ορισμένους τομείς, ενώ σε ορισμένους άλλους η μη βιώσιμη χρήση των πόρων θα προκαλέσει οικονομική ύφεση. Συνεπώς, στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης θα πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες ώστε να μην εμφανιστούν μη βιώσιμες τάσεις. Το γεγονός αυτό επιβάλλει τη διεξαγωγή δημόσιας συζήτησης όσον αφορά τη φορολογία, τις επιχορηγήσεις, τη χορήγηση αδειών και τις κανονιστικές ρυθμίσεις για τη διασφάλιση της εφαρμογής της.

0.7. Κατά τη γνώμη της ΕΟΚΕ, είναι σαφές ότι η ισχύουσα ευρωπαϊκή στρατηγική για τη βιωσιμότητα, η οποία θεοπίστηκε κατά τη σύνοδο κορυφής του Γκέτεμποργκ, πρέπει οπωσδήποτε να αναθεωρηθεί. Η κοινωνική διάσταση της βιωσιμότητας θα πρέπει να ληφθεί σε μεγαλύτερο βαθμό υπόψη απ' ό,τι συνέβαινε έως σήμερα (σημείο 3.2 κ. επ.). Η στρατηγική αυτή θα πρέπει, επίσης, να διευκρινίσει με ποιο τρόπο οι επιμέρους ευρωπαϊκές πολιτικές μπορούν να καταστούν συνεκτικότερες (σημείο 3.8 κ. επ.) καθώς και με ποιο τρόπο οι στρατηγικές για τη βιωσιμότητα που θεοπίστηκαν σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, θα μπορούσαν να συνδεθούν μεταξύ τους (βλέπε σημείο 5).

0.8. Η βιώσιμη ανάπτυξη δεν απαιτεί μόνο αλλαγές όσον αφορά τις μεθόδους παραγωγής και κατανάλωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά θα πρέπει να έχει, βέβαια, και έναν αντίκτυπο στο διεθνές εμπόριο και κατά συνέπεια στον ΠΟΕ. Κάθε πολιτική η οποία, για λόγους βιωσιμότητας, προωθεί παραδείγματος χάριν την συνεκτίμηση όλων των παραγόντων εξωτερικού κόστους αλλά και άλλων παραγόντων, μπορεί να οδηγήσει σε ανταγωνιστικά μειονεκτήματα σε σχέση με άλλες οικονομίες που δεν εφαρμόζουν ή εφαρμόζουν μόνο μερικώς την αρχή της βιωσιμότητας. Στην περίπτωση αυτή, τα τομεακά εμπορικά μειονεκτήματα πρέπει να είναι δυνατό να αντισταθμιστούν. Γι αυτό το λόγο, η ΕΟΚΕ καλεί στο σημείο 6 την Επιτροπή να συνεκτιμήσει τους εξωτερικούς παράγοντες, γεγονός που σημαίνει ότι θα πρέπει να προωθηθεί επίμονα ανάλογη τροποποίηση των κανόνων του ΠΟΕ.

0.9. Όσο περισσότερα και σαφώς ορισμένα μέτρα και στόχους προσδιορίζει η μελλοντική στρατηγική για τη βιωσιμότητα και όσο πιο ευέλικτους δείκτες θεσπίζει για την παρακολούθηση της πρόόδου και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών, τόσο πιο βέβαιη θα είναι η επιτυχία της (σημείο 7). Αυτό δυσκολεύει τη συζήτηση για τη βιωσιμότητα διότι δεν υπάρχει κανένα σημείο από το οποίο και μετά να μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι επιτεύχθηκε ο στόχος. Υπό το πρίσμα αυτό η βιώσιμη ανάπτυξη είναι περισσότερο διαδικασία παρά στόχος, γεγονός το οποίο

ασφαλώς δυσχεραίνει το έργο της πολιτικής. Κι όμως, η πολιτική οφείλει να διατυπώνει σαφείς στόχους και να χαράσσει σαφές χρονοδιάγραμμα. Σε πολλές περιπτώσεις θα διαπιστωθεί ότι χρειάζονται πολλά ενδιάμεσα βήματα. Η ΕΟΚΕ διευκρινίζει το γεγονός αυτό με το παράδειγμα των στόχων του Κιότο.

0.10. Η πολιτική για τη βιώσιμη ανάπτυξη θα πρέπει βέβαια να ελέγχεται αλλά κυρίως να χαρακτηρίζεται από διαφάνεια και χρειάζεται οπωσδήποτε την ευρεία κοινωνική συναίνεση και στήριξη. Αυτό προϋποθέτει πολύπλευρες γνώσεις, γνώσεις σχετικά με το περιεχόμενο της βιώσιμης ανάπτυξης αλλά και τις συνέπειες της καθώς επίσης και τις συνέπειες που θα έπρεπε να αναμένουμε εάν δεν εφαρμόζαμε πολιτική βιώσιμης ανάπτυξης. Επομένως, τόσο ο σχεδιασμός της νέας στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη όσο μεταγενέστερα η εφαρμογή της, θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα εμπειρισματομένης πολιτικής συζήτησης (σημείο 8). Πάντως, η σχετική συμμετοχική διαδικασία πρέπει να διαμορφωθεί εντελώς διαφορετικά από ό,τι η διαδικασία που είχε εφαρμοστεί στο προπαρασκευαστικό στάδιο του Γκέτεμποργκ. Τότε, οι προδημιουργίες ήταν υπερβολικά σύντομες και δεν είχε πραγματοποιηθεί ουσιαστικός κοινωνικός διάλογος, όπως πραγματοποιήθηκε εν μέρει κατά την επεξεργασία της παρούσας διερευνητικής γνωμοδότησης της ΕΟΚΕ.

1. Πρόλογος

1.1. Στην επιστολή της, της 12ης Νοεμβρίου 2003, η αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κα Loyola de Palacio, καλεί την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή να καταρτίσει διερευνητική γνωμοδότηση, με θέμα τη στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη ως συμβολή στον πολιτικό προσανατολισμό που θα ακολουθηθεί για την αναθεώρηση της στρατηγικής. Στη γνωμοδότηση η ΕΟΚΕ καλείται:

- να αξιολογήσει την πρόοδο που έχει σημειωθεί για την επίτευξη των κυριότερων στόχων της στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη,
- να εκτιμήσει την ανάγκη διεύρυνσης του πεδίου της στρατηγικής,
- να αναλύσει τις συνέπειες της διεύρυνσης,
- να εξετάσει την πιθανότητα ισχυρότερης σύνδεσης με τις εθνικές στρατηγικές,
- να εξετάσει τη σημασία της συνεκτίμησης των εξωτερικών πτυχών και τη συνέχεια που δόθηκε στο Γιοχάνεσμπουργκ στη γενική στρατηγική,
- να μελετήσει την ανάγκη να τεθούν σαφέστεροι στρατηγικοί στόχοι και δείκτες,
- να διατυπώσει απόψεις για τον τρόπο βελτίωσης των διαδικασιών που εφαρμόζονται και
- να διατυπώσει ιδέες σχετικά με τη χάραξη επικοινωνιακής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

1.2. Επιπλέον, σκοπός της διερευνητικής γνωμοδότησης είναι να προωθηθεί το διάλογο που διεξάγεται επί του παρόντος στους κόλπους της ΕΟΚΕ, διότι η οργανωμένη κοινωνία των πολιτών θα πρέπει να διαδραματίσει αποφασιστικό ρόλο και να συμβάλει σε όλα τα πολιτικά και διοικητικά επίπεδα, ώστε να γίνει πραγματικότητα η βιώσιμη ανάπτυξη, προς όφελος των σημερινών και μελλοντικών γενεών.

2. Αξιολόγηση της προόδου για την επίτευξη των σημαντικότερων στόχων

2.1. Η τρέχουσα κατάσταση με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη

2.1.1. Η ΕΟΚΕ είναι πέραν πάσης αμφιβολίας ότι η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί σημαντικότερο θέμα των πολιτικών συζητήσεων κατά τα τελευταία έτη. Η Επιτροπή σαφώς αναγνωρίζει τη θεμελιώδη σημασία του ζητήματος, και η βιώσιμη ανάπτυξη προβλέπεται επισήμως στη συνθήκη περί ίδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας⁽¹⁾. Η ΕΟΚΕ αναμένει την ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης ως πρωτεύοντος στόχου στο επικείμενο ευρωπαϊκό σύνταγμα.

2.1.2. Η Επιτροπή στις εργασίες της παραπέμπει σε σειρά πρωτοβουλιών που εν τω μεταξύ αναλήφθηκαν για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης. Τα τελευταία έτη, η προσπάθεια που κατεβλήθη για την αναγκαία σύνδεση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων απεδείχθη ιδιαίτερα σημαντική και προκάλεσε μεγάλο ενδιαφέρον. Αναφέρεται παραδειγματικά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Κάρντιφ, που πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 1998 και το οποίο ζήτησε από διάφορους σχηματισμούς του Συμβουλίου να εκπονήσουν στρατηγικές και προγράμματα που να στοχεύουν στην ενσωμάτωση περιβαλλοντικών παραμέτρων στους αντίστοιχους τομείς πολιτικής τους⁽²⁾. Η εν λόγω διαδικασία, προς το παρόν έχει μείνει στάσιμη και δυστυχώς δεν μπορεί να θεωρηθεί επιτυχώς ολοκληρωμένη. Η στρατηγική της Λισαβόνας, η εφαρμογή της οποίας έχει ξεκινήσει, απεδείχθη ανεπαρκής για τη βιώσιμη ανάπτυξη και για το λόγο αυτό το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ αποφάσισε να προσθέσει ένα κεφάλαιο σχετικά με το περιβάλλον.

2.1.3. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ, βάσει της ανακοίνωσης της Επιτροπής, επέλεξε τέσσερα από τα έξι προτεινόμενα θέματα ως πρωτεύοντα για τη συζήτηση σχετικά με τη βιωσιμότητα. Αυτά είναι:

- Αλλαγή του κλίματος
- Μεταφορές
- Δημόσια υγεία
- Φυσικοί πόροι.

Δεν συμπεριλήφθησαν το θέμα της «καταπολέμησης της ένδειας» και της «πληθυσμιακής γήρανσης», ώστε συνάγεται το συμπέρασμα ότι η στρατηγική περί βιωσιμότητας επικεντρώνεται στα περιβαλλοντικά θέματα και σε μικρότερο βαθμό στις κοινωνικές πτυχές. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι αυτό αποτελεί λανθασμένη επιλογή. Κατά τη γνώμη της, παρόμοιες πτυχές διαρθρωτικού χαρακτήρα έχουν θεμελιώδη σημασία για μια μακροπρόθεσμη προοπτική, για τη συνεκτίμηση της παγκόσμιας διάστασης της στρατηγικής και τέλος, για τη συμβολή των πολιτών στη βελτίωσή της.

⁽¹⁾ Βλέπε άρθρο 2 της συνθήκης των ΕΚ.

⁽²⁾ Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Κάρντιφ), 15 και 16 Ιουνίου 1998, σημείο 34.

2.1.4. Η Επιτροπή ξεκίνησε την αναθεώρηση των πολιτικών της ή τουλάχιστον των επιμέρους πολιτικών, προκειμένου να διασαφηνιστεί κατά πόσον συνάδουν με τη βιώσιμη ανάπτυξη. Την πλέον επίκαιρη (επιμέρους) αναθεώρηση αποτελεί η ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο «Επισκόπηση της πολιτικής περιβάλλοντος για το 2003»⁽³⁾. Στην ανακοίνωση αυτή η Επιτροπή καταλήγει σε αποκαλυπτικά συμπεράσματα⁽⁴⁾.

2.1.4.1. Σχετικά με την πολιτική για την προστασία του κλίματος, στη Σύνοδο Κορυφής του Γκέτεμποργκ ανακοινώθηκε η δέσμευση του Συμβουλίου «να καταβάλει κάθε προσπάθεια για την επίτευξη αποτελεσμάτων ως προς τους στόχους του Κιότο», μέχρι το 2005⁽⁵⁾. Η επισκόπηση της πολιτικής περιβάλλοντος καταλήγει ότι θεωρείται ανέφικτο η ΕΕ να επιτύχει τους στόχους του Κιότο, εφόσον δεν απαγκιστρωθεί από την παρούσα πολιτική που εφαρμόζει.

2.1.4.2. Επίσης, και στον τομέα των μεταφορών δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι η ΕΕ βρίσκεται στο σωστό δρόμο προς την κατεύθυνση μίας βιωσιμότερης πολιτικής. Οι ζημιωγόνες για το περιβάλλον εκπομπές που προέρχονται από τις μεταφορές, εξακολουθούν να αυξάνουν και ιδιαίτερος αποθαρρυντικές είναι και οι παρατηρούμενες τάσεις στις χώρες των οποίων επίκειται η προσχώρηση, δεδομένου ότι εκεί σημειώνεται έντονη συρρίκνωση των μεταφορών με σιδηροδρόμους και λεωφορεία ενώ παράλληλα παρατηρούνται υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης των μεταφορών με ιδιωτικά αυτοκίνητα και των αεροπορικών μεταφορών απ' ό,τι στην ΕΕ⁽⁶⁾.

2.1.4.3. Στον τομέα της υγείας, η Επιτροπή σημειώνει ότι η αυξημένη ρύπανση του περιβαλλοντικού αέρα στις μεγαλουπόλεις της ΕΕ ευθύνεται για περίπου 60 000 θανάτους ετησίως. Ένα στα επτά παιδιά πάσχει από άσθμα, και ο αριθμός αυτός σημειώνει ραγδαία αύξηση τα τελευταία έτη⁽⁷⁾.

2.1.4.4. Όσον αφορά τους φυσικούς πόρους, οι προοπτικές που διαγράφονται είναι επίσης δυσοίωνες. Ιδιαίτερα σχετικά με τη βιοποικιλότητα η Επιτροπή προβλέπει να εξακολουθήσουν τα σοβαρά προβλήματα εντός της ΕΕ⁽⁸⁾.

2.1.5. Τον Δεκέμβριο 2003 η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, μολονότι κατά τα τελευταία έτη ελήφθησαν πολυάριθμα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος, τα μέτρα αυτά ήταν ανεπαρκή «για να αντιμετωπισθούν οι παρατηρούμενες μη βιώσιμες περιβαλλοντικές τάσεις»⁽⁹⁾. Το συμπέρασμα αυτό δεν είναι βεβαίως ευχάριστο, αλλά ούτε προκαλεί έκπληξη. Ήδη το 1999, στην ανακοίνωση της Επιτροπής «Το περιβάλλον της Ευρώπης — Στόχος η αειφορία»⁽¹⁰⁾ αναφέρεται ότι «η πρόοδος προς την αειφορία υπήρξε σαφώς περιορισμένη» και ότι «Οι τάσεις ωστόσο που προβάλλει η παρούσα ανακοίνωση, δείχνουν ότι δεν βρισκόμαστε στο σωστό δρόμο για να εξασφαλίσουμε αειφόρο ανάπτυξη».

⁽³⁾ COM(2003) 745 τελικό της 3.12.2003. Βλέπε επίσης παράρτημα της παρούσας γνωμοδότησης.

⁽⁴⁾ Τα οποία εξάλλου ταυτίζονται απόλυτα με τα συμπεράσματα της έρευνας του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος. Βλέπε http://reports.eea.eu.int/environmental_assessment_report_2003_10/en.

⁽⁵⁾ Συμπεράσματα της προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Γκέτεμποργκ), 15 και 16 Ιουνίου 2001, σημείο 28.

⁽⁶⁾ COM(2003) 745 τελικό.

⁽⁷⁾ COM(2003) 745 τελικό.

⁽⁸⁾ COM(2003) 745 τελικό.

⁽⁹⁾ COM(2003) 745 τελικό, σ. 23.

⁽¹⁰⁾ COM(1999) 543 τελικό, σ. 24.

2.1.6. Η ΕΟΚΕ συνάγει εκ των ανωτέρω, ότι βρισκόμαστε μόνο στην αρχή μιας αναμφίβολα δύσβατης πορείας προς τη βιώσιμη ανάπτυξη. Αυτό αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι σε ορισμένους βασικούς τομείς της περιβαλλοντικής πολιτικής, η Επιτροπή μόλις πρόσφατα άρχισε την επεξεργασία εγγράφων που θα απολήξουν στην θέσπιση των επιμέρους στρατηγικών. Η ΕΟΚΕ δεν έχει γνώση αν έχουν καταρτισθεί έγγραφα σχετικά με την οικονομική και κοινωνική πτυχή περί βιωσιμότητας.

2.1.7. Η ΕΟΚΕ σχηματίζει επομένως την εντύπωση ότι,

- η Επιτροπή έχει αναγνωρίσει τα προβλήματα στην Ευρώπη όσον αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη,
- εκπονήθηκαν και συζητήθηκαν τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη πολιτικά μέτρα αντιμετώπισης της κατάστασης τα οποία έχουν ήδη εφαρμοστεί (μεταξύ άλλων η διακοπή των ζημιόγων επιδοτήσεων, η ενισχυμένη στήριξη των βιώσιμων διαδικασιών, η συνεκτίμηση του εξωτερικού κόστους ...),
- τα ανωτέρω δεν εφαρμόζονται, ωστόσο, με την απαιτούμενη συνέπεια.

2.1.8. Η ΕΟΚΕ συνάδει με τη διαπίστωση της Επιτροπής ότι, «Πολλές από τις παρατηρούμενες μη βιώσιμες τάσεις (...) οφείλονται στο γεγονός ότι δεν αποδίδεται η δέουσα προσοχή στις διασυνδέσεις μεταξύ των επιμέρους τομέων, με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται αντιφάσκουσες αντί για αλληλοενισχυόμενες τομεακές πολιτικές. Λόγω της ασυνέπειας τους, οι ως άνω πολιτικές καθιστώνται δαπανηρότερες και αναποτελεσματικότερες, παρεμποδίζοντας τοιούτοτρόπως την πρόοδο προς την αειφόρο ανάπτυξη»⁽¹⁾.

2.1.9. Η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι κατά το παρελθόν, ορισμένες πολιτικές της όσον αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη συνιστούσαν μάλλον εμπόδιο παρά ενισχυτικό μέσο για την επίτευξη αυτής, και τούτο γίνεται ακόμη πιο σοβαρό, εφόσον η ίδια η Επιτροπή αναγνωρίζει πόσο απαραίτητες είναι οι πολιτικές ηγετικές ικανότητες στον τομέα αυτό: «Θα απαιτηθεί ισχυρή δέσμευση της πολιτικής ηγεσίας για να πραγματοποιηθούν οι αλλαγές που απαιτούνται για την αειφόρο ανάπτυξη. Ενώ η αειφόρος ανάπτυξη αναμφίβολα θα ωφελήσει την κοινωνία συνολικά, θα πρέπει να υπάρξουν οδυνηρές επιλογές μεταξύ αντικρουόμενων συμφερόντων. Θα πρέπει να αντιμετωπιστούν αυτές οι διαπραγματεύσεις ανοιχτά και τίμια. Οι αλλαγές στις πολιτικές πρέπει να γίνουν με τίμιο και ισορροπημένο τρόπο, αλλά δεν θα πρέπει να επιτρέπεται στα στενά συμφέροντα κάθε τομέα να υπερισχύουν της ευημερίας μιας κοινωνίας στο σύνολό της»⁽²⁾.

2.1.10. Η ΕΟΚΕ σημειώνει ότι στις υφιστάμενες μελέτες της ΕΕ, σχετικά με τη βιωσιμότητα δεν εξετάζονται τα πραγματικά αίτια ζητήματα όπως η ισότητα μεταξύ των γενεών (μήπως ζούμε σε βάρος μελλοντικών γενεών); η δίκαιη κατανομή του πλούτου (μήπως ζούμε σε βάρος άλλων κοινωνιών όπως π.χ. του τρίτου κόσμου); και καταπολέμηση της παγκόσμιας φτώχειας, ή τουλάχιστον δεν προβάλλονται επαρκώς. Η κατάσταση θα μπορούσε

ασφαλώς να βελτιωθεί εάν η Επιτροπή παρακολουθεί αδιάλειπτα την βιώσιμη ανάπτυξη όχι μόνο υπό το πρίσμα της περιβαλλοντικής αλλά και της οικονομικής και κοινωνικής πτυχής. Ήδη το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης το 2001, διατύπωσε ότι «οι επόμενες κατευθυντήριες γραμμές για την οικονομική πολιτική (...) (θα πρέπει) να ενισχύσουν την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης»⁽³⁾. Ωστόσο δεν ακολούθησε παρόμοια προσέγγιση. Πρόκειται όμως για ζητήματα που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν το ίδιο εντατικά όπως και το ερώτημα ποιες θα ήταν μακροπρόθεσμα οι οικολογικές συνέπειες αν ολόκληρη η ανθρωπότητα ακολουθούσε πιστά το δικό μας παραγωγικό και καταναλωτικό σύστημα⁽⁴⁾.

2.1.11. Το έγγραφο για τις χρηματοδοτικές προοπτικές της ΕΕ για την περίοδο 2007-2013⁽⁵⁾ θα ήταν μια κατάλληλη ευκαιρία για την ουσιαστική προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Εντούτοις, η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει ότι δεν επαρκεί η συνέχεια των ίδιων πολιτικών, οι οποίες, όπως έχει αποδειχθεί σαφώς, χωρίς καμία προσαρμογή, με την απλή καταχώρησή τους στη θέση «βιώσιμη ανάπτυξη» είναι ζημιόγones για τη βιώσιμη ανάπτυξη του δημοσιονομικού προϋπολογισμού. Τονίζει ότι καταρχήν η «βιώσιμη ανάπτυξη» και η «βιώσιμη μεγέθυνση» είναι δύο διαφορετικά πράγματα, τα οποία πρέπει να αλληλοσυμπληρώνονται αλλά δεν αποκλείεται σε ορισμένες συνθήκες να αποτελούν και αλληλοσυγκρουόμενες έννοιες (σημείο 2.3) και συνεπώς είναι απαραίτητο να γίνεται σαφής διάκριση των δύο όρων και στις χρηματοδοτικές προοπτικές.

2.2. Για ποιο λόγο δεν έχει σημειωθεί ακόμα σημαντική πρόοδος; Ποιες είναι οι δυσκολίες στην πορεία προς τη βιωσιμότητα;

2.2.1. Η ΕΟΚΕ εκτιμά ότι η βιώσιμη ανάπτυξη αντιμετωπίζει δυσκολίες οφειλόμενες στα ακόλουθα αίτια:

- δεν έχει επιτευχθεί έως σήμερα συναίνεση σχετικά με την εκτίμηση της τρέχουσας κατάστασης τόσο μάλλον όσον αφορά στα μέτρα που πρέπει να θεσπιστούν είτε σε παγκόσμιο είτε σε ευρωπαϊκό, σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο,
- υπάρχει μεγάλη ασάφεια ως προς την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και το κατά πόσον η μελλοντική ανάπτυξη θα διαφέρει από την κατάσταση που ζούμε σήμερα, γεγονός που δημιουργεί ανησυχίες και αντιστάσεις στους ενδεχομένως ενδιαφερόμενους τομείς,
- παραμένει αδιευκρίνιστος ο τρόπος με τον οποίο η πολιτική για τη βιώσιμη ανάπτυξη θα εντάσσεται στο πλαίσιο των πολιτικών εργασιών και η μορφή που αυτή θα λάβει καθώς και ποια θα είναι η μορφή της προοπτικής για βιωσιμότητα που θα πρέπει να συμπεριλαμβάνουν όλοι οι σχετικοί πολιτικοί τομείς,
- δεν έχουν διευκρινιστεί τα μέσα αντιμετώπισης ενδεχόμενων συγκρούσεων μεταξύ μιας συνεκτικής πολιτικής για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και των κανόνων για παράδειγμα, που διέπουν το παγκόσμιο εμπόριο (ΠΟΕ)⁽⁶⁾.

⁽¹⁾ Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Στοκχόλμη), 23 και 24 Μαρτίου 2001, σημείο 48.

⁽⁴⁾ Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει ότι επί του παρόντος ποσοστό 20 % του πληθυσμού καταναλώνει περίπου ποσοστό 80 % επί του συνόλου των φυσικών πόρων. Ποσοστό 5 % του ζώντος πληθυσμού (ΗΠΑ) παράγει λόγω της εξωγήινης υπέμετρης κατανάλωσης ενέργειας ποσοστό 25 % επί του συνόλου των εκπομπών CO₂.

⁽⁵⁾ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο «Η οικοδόμηση του κοινού μας μέλλοντος — Προκλήσεις πολιτικής και δημοσιονομικά μέσα της διευρυμένης Ένωσης 2007-2013», (2004) 101 τελικό.

⁽⁶⁾ Βλέπε σημείο 6.

⁽¹⁾ COM(2003) 745 τελικό, σ. 27.

⁽²⁾ COM (2001) 264 τελικό.

2.2.2. Η ΕΟΚΕ θεωρεί τη στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη ως πρωτεύοντα πολιτικό στόχο των επόμενων δεκαετιών. Όλες οι τρέχουσες πολιτικές και τα προγράμματα θα πρέπει να συγκλίνουν προς το στόχο αυτό, να ανταποκρίνονται στους μακροπρόθεσμους στόχους για τη βιωσιμότητα, και να υποστηρίζουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Αυτό ισχύει για τη στρατηγική της Λισαβόνας (σημείο 2.4), καθώς και για όλες τις άλλες τρέχουσες πολιτικές στρατηγικές και δράσεις.

2.2.3. Από πολιτική άποψη, η Επιτροπή μπορεί να βασιστεί σε μία ευρεία κοινωνική στήριξη. Οι έρευνες απέδειξαν ότι η πλειοψηφία του πληθυσμού στηρίζει την αρχή της ισότητας ευκαιριών μεταξύ των γενεών, και επιδοκμάζει το στόχο να μην γίνεται χρήση φυσικών πόρων μεγαλύτερη από αυτή που μπορεί να αναπαραχθεί. Εντούτοις, μόνο η μειοψηφία του πληθυσμού γνωρίζει τη σημασία του όρου «βιώσιμη ανάπτυξη». Αυτό σημαίνει ότι το κοινό μπορεί να κατανοήσει τους γενικούς στόχους της πολιτικής που έχει σχέση με την αειφόρο ανάπτυξη αλλά μόνο μια μειοψηφία κατανοεί τον όρο «βιώσιμη ανάπτυξη». Αυτό υποδηλώνει το μείζον πρόβλημα στον τομέα της επικοινωνίας, το οποίο και θα πρέπει να επιλυθεί.

2.2.4. Εκφέρονται με εξαιρετική ευκολία αόριστες διατυπώσεις όπως η ακόλουθη: «πρέπει να επιτύχουμε μια ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες. Κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί μία τέτοια διατύπωση»⁽¹⁾.

2.2.5. Επίσης διατυπώσεις όπως «Δεν θα πρέπει να επαναληφθούν τα σφάλματα που πράξαμε στο παρελθόν», χρησιμοποιούνται συχνά στο πλαίσιο της διεύρυνσης της ΕΕ και εκφέρονται αβίαστα. Ωστόσο, είναι ανυπόστατες, εφόσον δεν αναφέρεται ποια είναι τα εν λόγω σφάλματα και ποια αντισταθμιστικά μέτρα θα πρέπει να εφαρμοστούν για την αντιμετώπισή τους. Η πολιτική μεταφορών αποτελεί σε αυτό το σημείο ένα καλό παράδειγμα για τα ανωτέρω.

2.2.6. Στόχο της στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη θα πρέπει, ως εκ τούτου, να αποτελέσει ο σαφέστερος προσδιορισμός των αρνητικών τάσεων όσον αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη καθώς και η θέσπιση αντισταθμιστικών μέτρων. Παράλληλα θα πρέπει να ενισχυθούν σημαντικά τα θετικά παραδείγματα και οι θετικές εξελικτικές τάσεις.

2.2.7. Η στρατηγική ορίζεται ως ένα λεπτομερές σχέδιο για την επίτευξη συγκεκριμένου στόχου, όπου εκ των προτέρων συνυπολογίζονται οι εκάστοτε παράγοντες που ενδεχομένως συνδέονται με την εκάστοτε δράση. Συνεπώς, η βιώσιμη ανάπτυξη της ΕΕ θα πρέπει μελλοντικώς

— να προβλέπει σαφείς στόχους,

— να περιγράφει τα διαφορετικά μέσα προς την επίτευξη των στόχων, όπου καθορίζονται επακριβώς τα καθήκοντα, οι αρμοδιότητες και η δυνατότητες άσκησης επιρροής κατά περίπτωση,

— να καταμερίζει τους μακροπρόθεσμους στόχους σε ήτοι αναγκαίον ενδιάμεσους στόχους, η επίτευξη των οποίων πρέπει να παρακολουθείται τακτικά με τη χρήση εύληπτων δεικτών,

— να αντιμετωπίζει τους δυνάμει ζημιογόνους παράγοντες για την εν λόγω διαδικασία και

⁽¹⁾ «Το κοινό μέλλον μας», Έκθεση Brundtland της Παγκόσμιας Επιτροπής για τον Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, 1987.

— να διασφαλίζει ότι όλοι οι πολιτικοί τομείς θα αναλύονται και θα αξιολογούνται στο μέλλον πάντα με βάση τα κριτήρια της βιωσιμότητας.

2.2.8. Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μία περισσότερο ποιοτική διαδικασία και μόνο ορισμένοι από τους στόχους της μπορούν να μετρηθούν ποσοτικά, με συγκεκριμένους αριθμούς. Σε αντίθεση προς άλλες πολιτικές, η οποίες επιδιώκουν σαφώς προσδιορισμένους στόχους (χ % ανάπτυξη, ψ % ανεργία ή ζ % ανώτατο όριο), στην περίπτωση της βιώσιμης ανάπτυξης δεν θα μπορέσουμε ποτέ να ισχυριστούμε ότι ο στόχος θα έχει επιτευχθεί μόλις εφαρμοστεί μια συγκεκριμένη δράση ή νομοθετική πράξη. Όταν όμως ένας πολιτικός στόχος παραμένει ασαφής για πολλούς πολίτες, καθίσταται αναγκαϊότερη η χρήση απτών παραδειγμάτων από την καθημερινή ζωή, που να παρουσιάζουν τη σημασία της βιώσιμης ανάπτυξης και τις ακριβείς επιπτώσεις της εφαρμογής στρατηγικής στο πλαίσιο αυτό.

2.2.9. Σε γνωμοδότηση πρωτοβουλίας που εξέδωσε την 31η Μαΐου 2001⁽²⁾, η ΕΟΚΕ επιδοκίμασε το παλαιότερο σχέδιο στρατηγικής της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη δηλώνοντας ότι «έχει επίγνωση ότι οι πολιτικές για την αειφόρο ανάπτυξη περιλαμβάνουν εν μέρει και από την ίδια την φύση τους μία ριζοσπαστική προσέγγιση της ανάπτυξης της κοινωνίας του μέλλοντος. Στην πορεία θα χρειαστεί να ληφθούν οδυνηρές αποφάσεις». Η κοινοτική στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη στο σημείο αυτό εντούτοις, είναι μακράν ασαφής και αόριστη και δεν ορίζει τις συγκεκριμένες αλλαγές που πρέπει να πραγματοποιηθούν σε κάθε πολιτικό επίπεδο και τις συνέπειες της εν λόγω μακροπρόθεσμης πολιτικής για τη σημερινή οικονομία και τις συναλλαγές.

2.2.10. Στον πρόλογο σχετικού ενημερωτικού φυλλαδίου που εξέδωσε η ΕΕ, ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κ. Prodi αναφέρει ότι η βιώσιμη ανάπτυξη δεν είναι ακαδημαϊκή έννοια, δίχως πρακτική σημασία αλλά αφορά συγκεκριμένα θέματα και αποφάσεις που επηρεάζουν αισθητά την καθημερινή μας ζωή⁽³⁾. Όμως, η στρατηγική ως ιδιαίτερα αφηρημένη έννοια δεν διευκρινίζει σαφώς το σημαντικό αντικτυπο που υπέχει. Κάτι τέτοιο αποτελεί μια από τις σοβαρές ελλείψεις που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν μελλοντικώς.

2.2.11. Η ΕΟΚΕ στηρίζει την άποψη της για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί ότι η βιώσιμη ανάπτυξη δεν αποτελεί πολυτέλεια των «οικονομικά ισχυρών» κοινωνιών, ούτε αποτελεί μια από πολλές επιλογές. Είναι απαραίτητο να απεμποληθούν οι παραγωγικές και καταναλωτικές διαδικασίες που απεδείχθησαν μη βιώσιμες. Ο στόχος είναι η διασφάλιση των θεμελιωδών προϋποθέσεων για την ανθρώπινη ύπαρξη που αποτελούν ταυτόχρονα τα θεμέλια για την οικονομική δραστηριότητα. Υπό το πρίσμα αυτό, η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί επιτακτική αναγκαιότητα για την αντιμετώπιση των μελλοντικών προκλήσεων.

2.2.12. Θα πρέπει συνεχώς να τονίζεται ότι η βιώσιμη ανάπτυξη συνεπάγεται περαιτέρω θεμελιωδών μεταβολών όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η κοινωνία. Οι πολίτες θα πρέπει να είναι ικανοί, χάρη στις γνώσεις και στην κατάρτιση που διαθέτουν, να συμβάλουν στην πραγμάτωση της βιώσιμης ανάπτυξης και να ανταποκριθούν στις προκλήσεις που ενέχει για το μέλλον.

⁽²⁾ Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Προετοιμασία της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη», ΕΕ C 221 της 7.8.2001 σ. 169-177.

⁽³⁾ http://europa.eu.int/comm/sustainable/docs/strategy_en.pdf

2.2.13. Η ΕΟΚΕ στηρίζει αυτή τη διατύπωση έχοντας επίγνωση ότι αυτό θα προκαλέσει ουσιαστικές αλλαγές. Εκφράζει αμφιβολίες σχετικά με τον ισχυρισμό ότι η διαδικασία αυτή θα επιφέρει μόνο κέρδη για όλους τους ενδιαφερόμενους. Εφόσον όμως ο στόχος είναι να σημειωθεί πρόοδος, είναι απολύτως απαραίτητο να συνδεθούν οι αφηρημένοι στόχοι και έννοιες με την απτή πραγματικότητα. Είναι απαραίτητο η κοινή γνώμη να προσεγγίσει σε θέματα που εν πρώτοις δείχνουν δύσληπτα. Αυτό συνεπάγεται μία στρατηγική που να δίνει ικανοποιητικές απαντήσεις σε σειρά ανεπιλυτων ζητημάτων, όπως:

— Ποια συγκεκριμένη μορφή θα μπορούσε να δοθεί στην έννοια «συντελεστής 10»⁽¹⁾ που αναφέρει η Επιτροπή στην ανακοίνωσή της με τίτλο «Στόχος η αειφορία» που προβλέπει μακροπρόθεσμα τον περιορισμό της χρήσης των φυσικών πόρων σε βιομηχανικές χώρες στο ένα δέκατο των σημερινών επιπέδων κατ' απόλυτη τιμή και δικαιότερη κατανομή των πόρων παγκοσμίως; Έχει το σχέδιο αυτό υποχρεωτικό χαρακτήρα στο πλαίσιο της στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη; Πώς μπορεί να λειτουργήσει η (αναπτυσσόμενη) οικονομία και οι μεταφορές εφόσον διατίθεται μόνο το ένα δέκατο των πρώτων υλών; Ποια είναι τα ρεαλιστικά όρια της επάρκειας των πόρων και πώς μπορεί να υλοποιηθεί η προσέγγιση αυτή;

— Τι μορφή μπορεί να έχει μια ανταγωνιστική οικονομία (η οποία να δημιουργεί υψηλής ποιότητας θέσεις εργασίας), όταν σε παγκόσμια κλίμακα πρέπει να μειωθούν κατά ποσοστό περίπου 70 %⁽²⁾ οι εκπομπές που βλάπτουν το κλίμα; Με ποιο τρόπο θα μεταβληθεί η ανταγωνιστικότητα εφόσον το σχέδιο «συντελεστής 10» εφαρμοστεί επίσης στον ενεργειακό τομέα, δηλαδή εάν το τμήμα των ανανεώσιμων φυσικών πόρων χρειασθεί να αυξηθεί περισσότερο από ό,τι προβλέπονταν αρχικώς;

— Ποιοι οικονομικοί τομείς θα αντιμετωπίσουν δυσκολίες όταν θα επιβαρύνονται με σημαντικές εξωτερικές δαπάνες των μη βιώσιμων παραγωγικών μεθόδων; Ποιες θα σημειώσουν νέα αύξηση; Πώς θα εφαρμοστεί αυτή η διαρθρωτική αλλαγή και με ποιο τρόπο θα πρέπει να διαμορφωθεί και να στηριχθεί σε πολιτικό επίπεδο;

— Ποια είναι, επί παραδείγματι, τα αναγκαία πολιτικά μέτρα για την αποσύνδεση της ανάπτυξης των μεταφορών από την οικονομική ανάπτυξη και τι συνεπάγονται για τον καταμερισμό της εργασίας στην οικονομία;

— Ποιες ενέργειες προβλέπονται συγκεκριμένα για την αντιμετώπιση της κατάργησης των επιδοτήσεων που υποσκάπτουν τη βιώσιμη ανάπτυξη; Ποιες επιδοτήσεις αφορούν τα ανωτέρω;

(1) Βλέπε COM(1999) 543 στις 24.11.1999, σ. 16, σημείο 4.4: Αποδοτική χρήση και διαχείριση των πόρων, καθώς και γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής σχετικά με την ανακοίνωση της Επιτροπής «Το περιβάλλον της Ευρώπης: ποιες θα είναι οι μελλοντικές κατευθύνσεις»; Γενική αξιολόγηση του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη «Στόχος η αειφορία».

(2) Για την Ευρώπη, ενδεχομένως να συνεπάγεται ακόμα μεγαλύτερη μείωση, δεδομένων των αυξήσεων που προβλέπονται παγκοσμίως.

— Με ποιο τρόπο θα επιτευχθεί (και έως ποιο χρονικό σημείο) και θα διασφαλιστεί η συνεκτίμηση του εξωτερικού κόστους; Ποιες θα είναι οι επιπτώσεις των ανωτέρω στον τομέα των μεταφορών, όπου η Επιτροπή διαπιστώνει ότι στις τιμές των αγορών συνεκτιμάται λιγότερο από το ήμισυ του εξωτερικού κόστους, το οποίο ενδεχομένως να σημαίνει ότι ενισχύεται η μη βιώσιμη ζήτηση;⁽³⁾ Ποια η σημασία για τον ιδιωτικό τομέα εάν το εξωτερικό κόστος της ηλεκτροπαραγωγής αποτιμούνταν στους εκκαθαριστικούς λογαριασμούς πληρωμής των καταναλωτών με περίπου 4-5 λεπτά ανά κιλοβατώρα για την παραγωγή από άνθρακα και με 3-6 λεπτά ανά κιλοβατώρα για την παραγωγή από πετρέλαιο⁽⁴⁾;

2.2.14. Εάν στο πλαίσιο της στρατηγικής δεν δοθούν πειστικές απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά, ενδεχομένως να δημιουργηθούν σε ορισμένους κύκλους φόβοι και ανησυχίες που θα μπορούσαν να καταλήξουν σε αντιστάσεις κατά της σχετικής πολιτικής. Ο κίνδυνος αυτός είναι ακόμη μεγαλύτερος, στο μέτρο που δημιουργείται η εντύπωση ότι η βιώσιμη ανάπτυξη συνιστά περισσότερο επιπλοκή ή απειλή για την οικονομία παρά ευκαιρία που ανοίγει προοπτικές στο μέλλον. Η ΕΟΚΕ εκτιμά ότι η Ευρώπη βρίσκεται ακριβώς σε αυτό το στάδιο. Αυτό εξηγεί τους λόγους για τους οποίους η βιώσιμη ανάπτυξη συναντά δυσκολίες στην εφαρμογή της και δεν διατυπώνονται πλέον θετικά πορίσματα στο ζήτημα αυτό.

2.2.15. Ακόμη και η ακόλουθη σημαντική διατύπωση που εκφράστηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ, η οποία αξίζει να υποστηριχθεί, δεν επέφερε καμία μεταβολή. Το Συμβούλιο δηλώνει ότι «οι σαφείς και σταθεροί στόχοι της αειφόρου ανάπτυξης θα δώσουν σημαντικές οικονομικές ευκαιρίες, οι οποίες θα φέρουν νέο κύμα τεχνολογικής καινοτομίας και επενδύσεων που θα δημιουργήσει οικονομική μεγέθυνση και θέσεις απασχόλησης»⁽⁵⁾. Το σημαντικό αυτό μήνυμα, το οποίο η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει, δεν έχει ενστερνιστεί ούτε συνειδητοποιήσει η πλειοψηφία της κοινωνίας και της οικονομίας. Η βιώσιμη ανάπτυξη δεν έχει έως σήμερα αναγνωριστεί ως ο κινητήριος μοχλός της οικονομίας και της μεγέθυνσης.

2.2.16. Κατά την άποψη της ΕΟΚΕ, είναι σαφές ότι η εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης θα απαιτήσει τεράστιες επενδύσεις, όπως επενδύσεις στην εξυγίανση κτιρίων, σε ζημιογόνα για το περιβάλλον συστήματα μεταφορών, στην αειφόρο παραγωγή ενέργειας και στην προώθηση περιβαλλοντικών τεχνολογιών. Οι επενδύσεις αυτές, οι οποίες δημιουργούν πολλές νέες θέσεις εργασίας και δίνουν νέα ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη, αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση της βιώσιμης ανάπτυξης.

2.2.17. Θα πρέπει να εξεταστεί με ιδιαίτερη προσοχή και το ζήτημα της κατανομής των οικονομικών πόρων, εφόσον αποτελεί στόχο η εφικτή στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η πολιτική οφείλει, στηριζόμενη στη διαβούλευση με την οργανωμένη κοινωνία των πολιτών και τη συμμετοχή των σχετικών οργανώσεων, να δημιουργεί κατάλληλο κλίμα για την πραγματοποίηση σχετικών επενδύσεων. Υπό αυτό το πρίσμα, θα πρέπει οι δημόσιοι προϋπολογισμοί να περιέχουν ανάλογες επενδυτικές προτεραιότητες. Μεγάλες επενδύσεις χρειάζονται, ωστόσο, και στον ιδιωτικό τομέα, ώστε να επιτευχθούν κατάλληλες προϋποθέσεις στην οικονομία αλλά και στην αγορά εργασίας.

(3) SEC(1999) 1942 της 24.11.1999, σ. 14.

(4) Αριθμητικά μεγέθη: «Εξωτερικό κόστος — Ερευνητικά πορίσματα για τις κοινωνιοπεριβαλλοντικές φθορές που οφείλονται στην ηλεκτρική ενέργεια και τις μεταφορές» Ευρωπαϊκή Επιτροπή — Κοινωνική Έρευνα, 2003.

(5) Συμπεράσματα της προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Γκέτεμποργκ), 15 και 16 Ιουνίου 2001, σημείο 21.

2.2.18. Εάν δεν στεφθεί με επιτυχία η προσπάθεια να πεισθεί η κοινή γνώμη ότι η βιώσιμη ανάπτυξη περιέχει για την οικονομία σημαντικές νέες ευκαιρίες, δεν θα υπάρξει εποικοδομητική πολιτική συζήτηση για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τα μέσα για την επίτευξή της.

2.2.19. Εκτός από το γεγονός ότι οι στόχοι και τα πολιτικά μέσα είναι υπερβολικά ασαφή και αόριστα, η στρατηγική για τη βιωσιμότητα παρουσιάζει και μια πρόσθετη έλλειψη, στο βαθμό που ακόμη και οι ενδιαφερόμενοι παρατηρητές αδυνατούν να σχηματίζουν πλήρη εικόνα και δυσκολεύονται να συγκεντρώσουν όλα τα διευκρινιστικά στοιχεία. Η ΕΟΚΕ σημειώνει ότι εν τω μεταξύ έχει εκδοθεί ένας μεγάλος αριθμός εγγράφων τα οποία πραγματεύονται το θέμα αυτό, με διαφορετική ένταση και βάθος⁽¹⁾. Για τον ενδιαφερόμενο αναγνώστη, δεν είναι σαφές ποιες διατυπώσεις και διατάξεις έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα· ακόμη και οι ιστοσελίδες της ΕΕ δεν προσφέρουν καμία απάντηση σχετικά.

2.2.20. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει ότι είναι ιδιαίτερα δύσκολο για την Επιτροπή να ευαισθητοποιήσει τους πολίτες να συμμετέχουν στις συζητήσεις για τη βιωσιμότητα, σε τομείς όπου δεν είναι άμεσα ενδιαφερόμενοι. Αυτό είναι αληθές ακόμα και αν πρόκειται για τομείς που αφορούν το άμεσο περιβάλλον τους (όπως είναι η προστασία της φύσης, όπου ορισμένοι διερωτώνται για ποιο λόγο η χαμηλότερη βιοποικιλότητα συνιστά πρόβλημα η γιατί η μείωση του ζωικού είδους των πελαργών αποτελεί πρόβλημα, ενώ είναι εξαιρετικά δύσκολο να επεξηγηθεί το γεγονός ότι τα μεγάλα σαρκοφάγα ζωικά είδη, όπως η αλεπού και ο λύκος, αποτελούν τμήμα της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της Ευρώπης και πρέπει να προστατευτούν). Ακόμα δυσχερέστερη είναι η αντιμετώπιση των δύο ήδη αναφερθέντων θεμάτων της ισότητας ευκαιριών μεταξύ των γενεών και της δίκαιης κατανομής των πόρων. Αν και γενικά αναγνωρίζεται ότι και οι μελλοντικές γενεές έχουν δικαίωμα στην ευμάρεια, παρατηρείται ότι η κοινωνία τείνει να αποδίδει ολοένα μικρότερη σημασία σε πτυχές της ζωής η αξία των οποίων δεν μπορεί να μετρηθεί με οικονομικά κριτήρια, κάτι που δεν διευκολύνει τη βιώσιμη ανάπτυξη.

2.3. Αναγκαία διευκρίνιση βασικών θεμάτων κατανόησης

2.3.1. Κατά τη γνώμη της ΕΟΚΕ, η βιώσιμη ανάπτυξη ισούται με την ενεργό ανάπτυξη της οικονομίας της αγοράς, η οποία συμπληρώνεται με οικολογικά θέματα και πτυχές όπως η ισότητα μεταξύ των γενεών και η δίκαιη κατανομή του πλούτου.

2.3.2. Στο πλαίσιο αυτής της αναμφίβολα όχι εύκολης εξέλιξης, η ΕΟΚΕ διακρίνει μια αναγκαία προϋπόθεση: η νέα στρατηγική για τη βιωσιμότητα θα πρέπει να καθιστά σαφές ότι οι οικονομικές κοινωνικές και οικολογικές συνθήκες που θα δημιουργηθούν κατά την υλοποίησή της όχι μόνο θα πρέπει να διαμορφωθούν κατά τέτοιο τρόπο ώστε να περιοριστεί όσο το δυνατό περισσότερο η απειλή για την ανταγωνιστικότητα του ευρωπαϊκού οικονομικού χώρου αλλά, αντίθετα, να προσδίδουν μια νέα αναπτυξιακή ώθηση.

(1) Μόνο το ενημερωτικό δελτίο «η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη» περιέχει αποσπάσματα των συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Γκέτεμποργκ, την Ανακοίνωση της Επιτροπής «η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη», το συμβουλευτικό έγγραφο για την επεξεργασία στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη καθώς και ένα πρωτόκολλο σχετικά με την ακρόαση που διοργανώσαν από κοινού η Επιτροπή και η ΕΟΚΕ για το θέμα αυτό. Παράλληλα υπάρχει και το 6ο πρόγραμμα για το περιβάλλον, η στρατηγική της Λισαβόνας, και προσεχώς και άλλες στρατηγικές όπως η στρατηγική για τη βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων (σημ.: αναφορά στις λοιπές στρατηγικές).

2.3.3. Η ΕΟΚΕ γνωρίζει ότι η βιομηχανία επιδρά καθοριστικά στην ανάπτυξη και την εφαρμογή καλύτερων τεχνολογιών που οδηγούν στον περιορισμό των τάσεων που εμποδίζουν τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη μείωση της χρήσης φυσικών πόρων. Προκειμένου να διαδραματίσει το ρόλο που της αναλογεί, η βιομηχανία πρέπει να είναι ανταγωνιστική και μόνο ανταγωνιστικές επιχειρήσεις μπορούν να συμβάλουν στην αύξηση της απασχόλησης και στην υλοποίηση κοινωνικών στόχων.

2.3.4. Κατά τη συζήτηση για τη βιωσιμότητα συχνά χρησιμοποιούνται παραστάσεις. Μια τέτοια παράσταση είναι οι τρεις ισότιμοι πυλώνες της βιωσιμότητας: ο οικονομικός, ο κοινωνικός και ο οικολογικός πυλώνας.

2.3.5. Οι τρεις αυτοί πυλώνες συνδέονται στενά μεταξύ τους και η διαμόρφωση της πολιτικής θα πρέπει να γίνεται προσεκτικά ώστε να μη διακυβευτεί η σχέση σταθερότητας μεταξύ των πυλώνων. Ιδιαίτερα σε οικονομικά δύσκολες εποχές (όπως είναι η τρέχουσα εποχή για την Ευρώπη) δεν θα πρέπει να διαταράσσεται η οικονομία, ενώ η διαρκής ανάπτυξη καθίσταται απολύτως αναγκαία και συνεπώς, αν κριθεί αναγκαίο, θα πρέπει να μπορούν να γίνονται, τουλάχιστον προσωρινά, ορισμένες υποχωρήσεις στον τομέα του περιβάλλοντος και στον κοινωνικό τομέα.

2.3.6. Σε αυτήν την παράσταση πυλώνων συχνά αντιπαρά τίθεται ένα άλλο σχήμα που είναι η μεταφορική εικόνα «του διαύλου σε πλωτή οδό που οριοθετείται με σημαντήρες». Οι σημαντήρες χαρακτηρίζουν τα οικολογικά και κοινωνικά όρια μέσα στα οποία το πλοίο (δηλαδή η οικονομία) κινείται ελεύθερα, χωρίς εντούτοις να μπορεί να εγκαταλείψει το δίαυλο.

2.3.7. Η ΕΟΚΕ συνιστά επειγόντως στην Επιτροπή, στο πλαίσιο της συζήτησης για την βιωσιμότητα, να αντιπαραθέσει τις δύο αυτές παραστάσεις και τη σημειολογία τους μέσα από διάλογο. Η ΕΟΚΕ δεν αμφισβητεί την αναγκαιότητα της ισόρροπης σχέσης ανάμεσα στην οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική διάσταση. Οι τρεις διαστάσεις, πυλώνες η δομικά συστατικά συνδέονται εγγενώς. Το φυσικό περιβάλλον προσφέρει τις βασικές προϋποθέσεις αλλά και τα μέσα της οικονομικής δραστηριότητας, χάρη στην οποία διασφαλίζεται ο κοινωνικός πλούτος και ένα ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο και επομένως η ύπαρξη σταθερού και υγιούς περιβάλλοντος αποτελεί προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Εξίσου σαφές είναι, επίσης, ότι η βιώσιμη ανάπτυξη είναι κάτι περισσότερο από «απλή» προστασία του περιβάλλοντος με άλλη μορφή και νέες μεθόδους.

2.3.8. Οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων συναντήθηκαν στο Ρίο ντε Τζανέιρο το 1992 και στο Γιοχάνεσμπουργκ το 2002, διότι η οικονομική δραστηριότητα, όπως έχει διαμορφωθεί, προσκρούει προφανώς σε πολύμορφα όρια. Έγινε σαφές, ότι από ορισμένες μορφές οικονομίας απορρέουν κοινωνικά και οικολογικά προβλήματα⁽²⁾, κατά την επίλυση των οποίων αποδεικνύονται τα όρια της τεχνικής περιβαλλοντικής προστασίας.

(2) Στην πραγματικότητα πρόκειται για δαπάνες υγειονομικής περιθαλψης.

2.3.9. Η ΕΟΚΕ θεωρεί, ωστόσο, ότι στο πλαίσιο της βιωσιμότητας θα πρέπει να συζητηθούν και τα ζητήματα, που μέχρι σήμερα αντιμετωπίζονταν με προκατάληψη. Ένα από τα ζητήματα αυτά είναι και η αδιάλειπτη οικονομική μεγέθυνση ως πρωταρχικός στόχος και βάση όλων των πολιτικών. Βεβαίως, η ΕΟΚΕ υπογράμμισε και στο παρελθόν επανειλημμένα τη σπουδαιότητα της μεγέθυνσης για την οικονομική ανάπτυξη και στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισαβόνας τάχθηκε υπέρ της ανάληψης αναπτυξιακής πρωτοβουλίας.

2.3.9.1. Η ΕΟΚΕ θεωρεί επίσης ότι στο θέμα της οικονομικής ανάπτυξης θα πρέπει να προβάλλεται μια μεγαλύτερη η διαφοροποίηση. Ιδιαίτερα θα πρέπει να προδιορίζονται σαφέστερα οι τομείς, στους οποίους η μεγέθυνση θα ήταν ιδιαίτερα επιθυμητή από άποψη βιωσιμότητας. Ένας τέτοιος τομέας είναι κατά την άποψη ΕΟΚΕ, και ως προς αυτό συμφωνεί με την Επιτροπή, ο τομέας της ανανεώσιμης ενέργειας, ο οποίος λόγω των δεδομένων βασικών προϋποθέσεων συχνά αποδεικνύεται οικονομικά ασύμφορος και ζημιογόνος, συγκρινόμενος με τους λιγότερο βιώσιμους ενεργειακούς πόρους, και αποτελεί τροχοπέδη για την οικονομία. Οι απαραίτητες προϋποθέσεις χρήζουν τροποποιήσεων μέσω σαφών πολιτικών μέτρων και, αποτελεί καθήκον της στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη να περιγράψει και να ορίσει με λεπτομέρεια τα αναγκαία βήματα.

2.3.9.2. Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να επισημανθούν σαφώς οι τομείς στους οποίους η περαιτέρω μεγέθυνση κρίνεται ανεπιθύμητη και αντιπαραγωγική. Στη Γερμανία δαπανώνται ετησίως 40 δισ. ευρώ για την υγεία⁽¹⁾ διότι δεν υπάρχει σωστή διατροφή και σωματική άσκηση. Με απλά λόγια κάθε Γερμανός «συνεισφέρει», λόγω της «ανθυγιεινής» του συμπεριφοράς, κατά μέσο όρο πολύ περισσότερο στο ΑΕγχΠ απ' ό,τι κάθε κάτοικος της Ινδίας με τη συνολική οικονομική του δραστηριότητα. (περίπου 470 ευρώ ετησίως). Η μεγέθυνση στον τομέα αυτό, παρά το γεγονός ότι δημιουργεί θέσεις εργασίας, είναι ανεπιθύμητη από τη σκοπιά της βιωσιμότητας. Υπό το πρίσμα αυτό, η βιωσιμότητα μπορεί να αποτελέσει αναγκαστικό στοιχείο για την οικονομική ανάπτυξη. Το ανωτέρω παράδειγμα δείχνει ότι το ΑεγχΠ αποκλειστικά δεν αποτελεί κανό δείκτη για την ευημερία της κοινωνίας ή όργανο μέτρησης για την υγεία του πληθυσμού ή την καλή κατάσταση του περιβάλλοντος (άλλωστε δεν επιδιώκεται παρόμοια λειτουργία για το ΑεγχΠ).

2.3.9.3. Το θέμα της οικονομικής μεγέθυνσης δεν αποτελεί μόνο ποιοτικό ζήτημα που απασχολεί την Ευρώπη. Υπάρχουν επίσης παγκόσμιες ποσοτικοί παράμετροι. Η Επιτροπή αναφέρει στην ανακοίνωσή της με θέμα «Το περιβάλλον της Ευρώπης»⁽²⁾, ότι με την πρόοδο της παγκοσμιοποίησης, την αύξηση των εμπορικών ρευμάτων και την υιοθέτηση δυτικών προτύπων συμπεριφοράς θα αυξηθεί το κατά κεφαλήν ΑεγχΠ κατά 40 % μεταξύ των ετών 1990 και 2010 και 140 % μέχρι το 2050. Παρά την αναμενόμενη μεταφορά της τεχνολογίας και των τεχνολογιών προστασίας του περιβάλλοντος τα φαινόμενα αυτά ενδέχεται επίσης να έχουν επίδραση στις παγκόσμιες εκπομπές CO₂, που προβλέπεται ότι θα τριπλασιαστούν μέχρι το 2050. Η κλιματική καταστροφή που θα επέλθει θα είναι ολοκληρωτική.

⁽¹⁾ COM(1999) 543 τελικό, της 24.11.1999, σ. 23.

⁽²⁾ Συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Γκετεμποργκ) στις 15 και 16 Ιουνίου 2001, απόσπασμα των σημείων 20 και 21. «Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφωνεί στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη η οποία συμπληρώνει την πολιτική δέσμευση της Ένωσης για την οικονομική και κοινωνική ανανέωση, προσθέτει μία τρίτη, περιβαλλοντική διάσταση στη στρατηγική της Λισαβόνας και καθορίζει νέα προσέγγιση στη χάραξη πολιτικής». (...) «Οι σαφείς και σταθεροί στόχοι της αειφόρου ανάπτυξης θα δώσουν σημαντικές οικονομικές ευκαιρίες, οι οποίες θα φέρουν νέο κύμα τεχνολογικής καινοτομίας και επενδύσεων που θα δημιουργήσει οικονομική μεγέθυνση και θέσεις απασχόλησης».

2.3.10. Ένα ακόμα μέγεθος που η Επιτροπή θα πρέπει να εξετάσει εντατικότερα στο πλαίσιο των συζητήσεων για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι η μορφή και ο προσανατολισμός της εξέλιξης της παραγωγικότητας. Η ΕΟΚΕ ευχαρίστως δέχεται να συνεισφέρει σε αυτό. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η βελτιωμένη παραγωγικότητα είναι αναγκαία προϋπόθεση για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων. Η παραγωγικότητα ανέκαθεν θεωρούνταν κινητήριος δύναμη για την απασχόληση και την ευημερία, καθώς σε αυτήν αποδίδεται έως τώρα η προσφορά περισσότερων αγαθών και υπηρεσιών με χαμηλότερο κόστος, γεγονός το οποίο προκαλεί αναζωογόνηση της ζήτησης και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

2.3.10.1. Η υψηλή παραγωγικότητα, από καθαρά οικονομική άποψη δεν αποτελεί δείκτη για τη βιωσιμότητα. Παράδειγμα προς τούτο είναι το εξής: Η Βραζιλία, από οικονομικής άποψης, διαθέτει αναμφισβήτητα τη παραγωγικότερη βιομηχανία επεξεργασίας ζάχαρης παγκοσμίως. Αυτό όμως ωφελεί μόνο ελάχιστες πολυεθνικές εταιρίες, οι οποίες εκμεταλλεύονται ανεπίτρεπτα το γηγενή πληθυσμό και το περιβάλλον.

2.3.10.2. Ωστόσο, η παραγωγικότητα πρέπει να έχει επίκεντρο τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η παραγωγικότητα δεν πρέπει να υπολογίζεται με τη σχέση της αξίας ενός προϊόντος προς το κόστος παραγωγής του, αλλά να αξιολογείται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, το οποίο θα συμπεριλαμβάνει και στοιχεία που έχουν σχέση με την ποιότητα ζωής και τον περιορισμό της χρήσης μη ανανεώσιμων πόρων σε παγκόσμια κλίμακα.

2.3.10.3. Η μελλοντική εξέλιξη της παραγωγικότητας θα πρέπει να αξιοποιηθεί ως κινητήρια δύναμη για την βιώσιμη ανάπτυξη: Η αποτελεσματικότερη αξιοποίηση του περιβάλλοντος των πρώτων υλών ή της ενέργειας αποτελούν παραδείγματα για την πρόοδο της παραγωγικότητας χάρη στην οποία προωθείται η βιώσιμη ανάπτυξη. Τα κράτη μέλη και η ΕΕ οφείλουν να δημιουργήσουν, μέσω κατάλληλων πολιτικών επιλογών, κίνητρα που να συνάδουν με αυτόν τον νέο προσανατολισμό.

2.3.11. Συνεπώς, η συζήτηση για τη βιωσιμότητα θα πρέπει να αντιπαραθέτει εκουσίως περισσότερο απ' ό,τι κατά το παρελθόν αντικρουόμενες θέσεις όπως «η μεγέθυνση είναι επιτακτική με οποιοδήποτε τίμημα» έναντι της θέσης «η μεγέθυνση δε συνάδει με τη βιωσιμότητα» ή «η ανάπτυξη της παραγωγικότητας αποτελεί το ελατήριο της οικονομίας» έναντι της θέσης «η παραγωγικότητα οδηγεί βαθμιαία σε οικολογικά και κοινωνικά προβλήματα». Αυτό συμβαίνει διότι, σε μεγαλύτερο βαθμό από άλλες πολιτικές, η βιώσιμη ανάπτυξη είναι εξαρτώμενη της κοινωνικής συναίνεσης.

2.4. Η σχέση ανάμεσα στη στρατηγική της Λισαβόνας και τη στρατηγική για τη βιωσιμότητα

2.4.1. Η στρατηγική της Λισαβόνας διαφοροποιείται ως προς τη στρατηγική για τη βιωσιμότητα σε τρία βασικά σημεία. Διαθέτει:

— σαφή στοχοθέτηση, όσον αφορά την οικονομική μεγέθυνση και τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις για τη δημιουργία περισσότερων και βελτιωμένων θέσεων απασχόλησης και την επίτευξη της κοινωνικής συνοχής,

- σαφές χρονικό όριο (χρονικός ορίζοντας το 2010),
- και μία σχεδόν καθαρά ευρωπαϊκή εστίαση (σκοπός της οποίας είναι να μετατραπεί η Ευρώπη στον πλέον ανταγωνιστικό οικονομικό χώρο βασιζόμενο στη γνώση).

2.4.2. Η ΕΟΚΕ επικροτεί το γεγονός ότι κατά τη σύνοδο του Γκέτεμποργκ προστέθηκε στη στρατηγική της Λισαβόνας ένα κεφάλαιο σχετικά με το περιβάλλον και ότι θεοπίσθησε η στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη, αν και με περιορισμένο περιεχόμενο. Το γεγονός ότι και το Συμβούλιο ζήτησε πρόσφατα την εντονότερη συμπεριληψη περιβαλλοντικών πτυχών στη στρατηγική της Λισαβόνας αποτελεί ένδειξη ότι υπάρχει έλλειμμα στον τομέα αυτό. Η εντονότερη ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πτυχής ενδεχομένως να συμβάλλει στη συνοχή της στρατηγικής της Λισαβόνας, όσον αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη, χωρίς αυτό να είναι αυτομάτως δεδομένο όπως φαίνεται σαφώς.

2.4.3. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι σημαντικά ζητήματα, (π.χ. δίκαιη κατανομή του πλούτου και η ισότητα μεταξύ των γενεών), που εξετάστηκαν στο Ρίο και το Γιοχάνεσμπουργκ ως σημαντικά για τη βιώσιμη ανάπτυξη, δεν καλύπτονται από τη στρατηγική της Λισαβόνας και δεν εξαρτώνται άμεσα από την εφαρμογή της εν λόγω στρατηγικής.

2.4.4. Οι δύο στρατηγικές θα πρέπει να είναι συνεκτικές σύμφωνα με τον πρωτεύοντα στόχο για την μακροπρόθεσμη βιώσιμη ανάπτυξη. Κάτι τέτοιο συνεπάγεται ότι οι στόχοι για τη βιώσιμη ανάπτυξη θα πρέπει να διηθούνται σε όλους τους τομείς πολιτικής της στρατηγικής της Λισαβόνας. Με τον τρόπο αυτό, η στρατηγική της Λισαβόνας μπορεί και θα πρέπει να αποτελεί ενδιάμεσο βήμα προς τη βιώσιμη ανάπτυξη, χωρίς ωστόσο να αποτελεί υποκατάστατο για τη μακροπρόθεσμη στρατηγική περί βιωσιμότητας.

2.4.5. Η οικονομική μεγέθυνση που απορρέει της στρατηγικής της Λισαβόνας θα πρέπει να είναι ποσοτική και να αποσυνδεθεί περισσότερο από τη χρήση των πόρων, ώστε να είναι συμβατή προς τη βιώσιμη ανάπτυξη. Εντούτοις, κάτι τέτοιο σημαίνει επίσης ότι η στρατηγική της Λισαβόνας μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη στρατηγική περί βιωσιμότητας εφόσον επικουρεί την οικονομία στον επαναπροσδιορισμό ενός βιωσιμότερου οικονομικού προτύπου.

2.4.6. Είναι συνεπώς απαραίτητο, οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας της ΕΕ για τη μεγέθυνση, αλλά και άλλες δαπάνες της ΕΕ, να ανταποκρίνονται στα κριτήρια για τη βιωσιμότητα. Βάσει των ανωτέρω, η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι στους κόλπους της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών έχουν διατυπωθεί πολλές σκέψεις σχετικά με το θέμα αυτό⁽¹⁾. Η ΕΟΚΕ συνιστά στην Επιτροπή να εξετάσει, στο πλαίσιο ειδικής ανακοίνωσης προς το Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο, την ΕΤΠ και την ΕΟΚΕ,

(1) Βλέπε μεταξύ άλλων το έγγραφο συζήτησης «Επενδύοντας προς ένα βιώσιμο μέλλον», όπου το Ευρωπαϊκό Γραφείο για το Περιβάλλον, η Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συνδικάτων (ΕΣΣ) και η ομάδα των ευρωπαϊκών κοινωνικών μη κυβερνητικών οργανώσεων προωθούν προτάσεις για το θέμα αυτό.

τη συνοχή μεταξύ αφενός των ευρωπαϊκών επενδύσεων (περιλαμβανομένων όσων χρηματοδοτούνται από την ΕΤΕ) στον τομέα των μεταφορών, της ενέργειας και άλλων έργων υποδομής και αφετέρου της πολιτικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

3. Η ανάγκη επέκτασης της στρατηγικής

3.1. Παρά το γεγονός ότι η ΕΟΚΕ θεωρεί πως η εστίαση επί συγκεκριμένων θεμάτων κρίνεται αναγκαία, υποδεικνύει το κίνδυνο που ενέχεται να περιθωριοποιηθούν σημαντικοί τομείς της βιώσιμης ανάπτυξης. Καθ' ουσίαν είναι απαραίτητο να εξεταστούν εμπεριστωμένα τα παγκόσμια θέματα που συζητήθηκαν εκτενώς στο Ρίο και το Γιοχάνεσμπουργκ και τα οποία δεν συμπεριλαμβάνονται στην σημερινή ευρωπαϊκή στρατηγική περί βιωσιμότητας, (θέματα όπως η επίδραση της παγκόσμιας ένδειας, η δίκαιη κατανομή του πλούτου και ισότητας μεταξύ των γενεών).

Εντατικότερη συζήτηση επί της κοινωνικής διάστασης

3.2. Στην παγκόσμια συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στο Ρίο το 1992 συμπεριλήφθηκαν στο σχέδιο εφαρμογής, πέραν των τεσσάρων τομέων πολιτικής που εξετάστηκαν στην σύνοδο του Γκέτεμποργκ, και θέματα όπως η καταπολέμηση της ένδειας. Επίσης στο σχέδιο που υποβλήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη⁽²⁾ αναφέρεται ότι ένας στους έξι Ευρωπαίους πολίτες ζει σε συνθήκες φτώχειας. Παρά τη διαπίστωση αυτή, το Συμβούλιο δεν εξέτασε τα δύο βασικά κοινωνικά ζητήματα⁽³⁾. Η βιώσιμη ανάπτυξη στην ΕΕ δε θα πρέπει εντούτοις να επικεντρώνεται μόνο στην ένδεια εντός της Ένωσης, αλλά θα πρέπει να εξετάζει επίσης την επίδραση της οικονομικής μας δραστηριότητας στην παγκόσμια ένδεια και στις δυνατότητες που παρέχονται στις μελλοντικές γενιές. Η ΕΟΚΕ εκτιμά ότι έως τώρα δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς ζητήματα όπως η δίκαιη κατανομή εισοδημάτων και η ισότητα ευκαιριών μεταξύ των γενεών. Το γεγονός ότι οι πόροι που διατίθενται για την αναπτυξιακή βοήθεια δεν συνιστούν ούτε το ήμισυ των πόρων που είχαν προταθεί αρχικά, αποτελεί ένδειξη ότι χρειάζονται ακόμη μεγάλες προσπάθειες για να μπορεί να χαρακτηριστεί ως συνεκτική η εν λόγω πολιτική. Η παράληψη αυτή δεν είναι δυνατόν να καλυφθεί με πρωτοβουλίες όπως «οτιδήποτε εκτός από όπλα».

3.3. Παράλληλα με την καταπολέμηση της ένδειας, ένα άλλο σημαντικό θέμα που έδιξε η Επιτροπή στο πρώτο σχέδιο στρατηγικής για τη βιωσιμότητα αποτελεί η πληθυσμιακή γήρανση. Ενώ περιλήφθηκαν και τα δύο αυτά ζητήματα (τουλάχιστον ρητώς) στη στρατηγική της Λισαβόνας, απουσιάζουν από την πιο μακροπρόθεσμη στρατηγική για την βιωσιμότητα η οποία εστιάζει περισσότερο σε περιβαλλοντικά θέματα. Αυτό πρέπει οπωσδήποτε να διορθωθεί με τη εντατικότερη εξέταση της κοινωνικής πτυχής.

(2) Ανακοίνωση της Επιτροπής «Αειφόρος ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη», COM(2001) 264 τελικό της 15.5.2001. Συμπεράσματα της προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Γκέτεμποργκ), 15 και 16 Ιουνίου 2001, σημείο 21.

(3) Καταπολέμηση της φτώχειας και της γήρανσης του πληθυσμού.

3.4. Εκτός από τα ανωτέρω παγκόσμια θέματα, η επικείμενη στρατηγική θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει και το θέμα «απασχόληση και περιβάλλον»: πώς μπορεί να επιτευχθεί η δημιουργία νέων, ειδικευμένων θέσεων εργασίας μέσω της προστασίας του περιβάλλοντος και της αιφόρου ανάπτυξης;

3.5. Λόγω της υψηλής σπουδαιότητας της κοινωνικής διάστασης της βιώσιμης ανάπτυξης, οι σχέσεις μεταξύ κοινωνικών και οικονομικών ή οικολογικών θεμάτων θα πρέπει να συζητηθούν και να διατυπωθούν επακριβώς.

3.6. Η ΕΟΚΕ συνεπώς υπογραμμίζει ότι κατά την αναθεώρηση της στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη θα πρέπει να δοθεί μεγάλη προσοχή στην κοινωνική διάσταση, ώστε να μην υπάρξουν τελικώς αρνητικές επιπτώσεις τόσο για τη στρατηγική στο σύνολό της όσο και για τα μέσα στήριξης αυτής.

3.7. Η ΕΟΚΕ συνιστά να δοθεί ιδιαίτερο βάρος σε τέσσερις τομείς που αφορούν την κοινωνική διάσταση στο πλαίσιο της επικείμενης αναθεώρησης της κοινοτικής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη ακόμη και μετά το 2010:

3.7.1. Ο βιώσιμος επαγγελματικός βίος έχει επίκεντρο την ποιότητα της εργασίας στα πλαίσια μιας κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από πλήρη απασχόληση. Η ποιότητα της εργασίας συνετάγεται καλές συνθήκες εργασίας καθ' όλη την επαγγελματική σταδιοδρομία. Οι αυξανόμενες απαιτήσεις σχετικά με την κινητικότητα και την ευελιξία πρέπει να συνοδεύονται από τη διάθεση σημαντικών πόρων για την προαγωγή της δια βίου μάθησης, αλλά και από νέες, προσαρμοσμένες μορφές κοινωνικής προστασίας. Ο εργασιακός και ο οικογενειακός βίος πρέπει να μπορούν να συνδυάζονται καλύτερα. Στο χώρο εργασίας, πρέπει να δίνεται προτεραιότητα στην υγεία και την ασφάλεια, την οργάνωση και το ωράριο εργασίας, προκειμένου να αυξηθεί η ικανοποίηση και η αυτοπεποίθηση των εργαζομένων. Η εφαρμογή μέτρων για την ισότητα των δύο φύλων αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη βελτίωση της ποιότητας της εργασίας.

3.7.2 Πρέπει να γίνει μια σε βάθος ανάλυση των κοινωνικών και των οικονομικών επιπτώσεων της γήρανσης του πληθυσμού, προκειμένου να προληφθούν οι κοινωνικές αλλαγές που θα επέλθουν και να γίνει η απαραίτητη προσαρμογή των απαιτούμενων πολιτικών. Σε όλα τα κράτη μέλη έχουν ήδη γίνει ή γίνονται μεταρρυθμίσεις που αποσκοπούν στη μακροπρόθεσμη διασφάλιση των συντάξεων. Ιδιαίτερα η τάση της αποχώρησης από το ενεργό βίο πριν την ηλικία των 60 ετών ασκεί πιέσεις τα συνταξιοδοτικά συστήματα σε πολλές χώρες. Πρέπει να προαχθεί η αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών. Οι πολιτικές πρέπει να έχουν επίκεντρο την ευημερία των παιδιών και των οικογενειών τους για να θεθούν τα θεμέλια για την ευημερία των επόμενων γενεών. Υπάρχουν πάρα πολλά παιδιά που ζουν στη φτώχεια, εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο και δεν έχουν θετικές μελλοντικές προοπτικές. Η ΕΟΚΕ προτιμάται να εκπονήσει γνωμοδότηση για τις σχέσεις μεταξύ των γενεών, η οποία θα αναφέρεται και στο ρόλο της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών σε σχέση με τη γεφύρωση του χάσματος που υπάρχει στο χώρο αυτό.

3.7.3. Η κοινωνία πρέπει να είναι ανοιχτή σε όλους τους πολίτες και να τους προσφέρει τα δικαιώματα και τις δυνατότητες που χρειάζονται για να ασκήσουν τα δικαιώματα αυτά. Ένας βασικός στόχος είναι η εξάλειψη της φτώχειας. Οι άστεγοι, οι ναρκομανείς, οι εγκληματίες και άλλες αποκλεισμένες ομάδες πρέπει να επανενταχθούν στην κοινωνία. Οι εθνικές μειονότητες, οι μετανάστες και άλλες ομάδες που κινδυνεύουν με κοινωνικό αποκλεισμό είναι ομάδες στις οποίες πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στα πλαίσια των

πολιτικών για την κοινωνική ενσωμάτωση. Στα σημαντικότερα εργαλεία για την υλοποίηση των στόχων αυτών συμπεριλαμβάνεται η συνεπής και ευρεία υποστήριξη στο χώρο της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Η χάραξη πολιτικών για την προαγωγή της κοινωνικής ενσωμάτωσης όλων των πολιτών είναι ένα από τα αποφασιστικής σημασίας μέτρα που θα οδηγήσουν στην αύξηση των πιθανοτήτων για μια καλή ποιότητα ζωής.

3.7.4. Η προστασία της δημόσιας υγείας και η αντιμετώπιση νέων κινδύνων που απειλούν την υγεία γίνονται ολοένα και πιο επείγοντα θέματα τα τελευταία χρόνια και τα κράτη μέλη θέσπισαν σειρά πρωτοβουλιών προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανησυχητικές αποκαλύψεις σχετικά με τα τρόφιμα, το πόσιμο νερό, τις χημικές ουσίες, τον καπνό κ.λπ.. Η ΕΕ, από την πλευρά της, ανταποκρίθηκε και ενέκρινε πρόγραμμα πλαίσιο για τον τομέα της δημόσιας υγείας και επιμέρους προγράμματα για την καταπολέμηση των ασθενειών που οφείλονται σε περιβαλλοντικούς παράγοντες και ανθυγιεινούς τρόπους ζωής. Παρατηρείται, ωστόσο, έλλειψη συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων προγραμμάτων για την ενίσχυση του τομέα της υγείας και την καταπολέμηση των κινδύνων που ενέχονται για την ανθρώπινη υγεία. Η ΕΟΚΕ το έχει τονίσει αυτό σε ορισμένες από τις γνωμοδοτήσεις της. Σύμφωνα με τις απόψεις της, η υγεία και η ασφάλεια αποτελούν συλλογική υποχρέωση και θεμελιώδες δικαίωμα των πολιτών. Η ΕΟΚΕ σκοπεύει να εκπονήσει γνωμοδότηση για το θέμα αυτό, προκειμένου να καταλήξει σε συγκεκριμένα συμπεράσματα με βάση τα επείγοντα περιστατικά και να επινοήσει μια καινοτόμο προσέγγιση για την διενέργεια προορατικής ανάλυσης, η οποία θα χρησιμοποιήσει ως βάση για τη μελλοντική συζήτηση. Στο πλαίσιο αυτό, θα τονίσει τον αντίκτυπο από πλευράς κόστους-οφέλους των πόρων που δαπανώνται για την προστασία της υγείας.

3.7.5. Η κατάρτιση χάρτη για τη βιώσιμη κοινωνική ανάπτυξη, ο οποίος να καλύπτει τους τομείς που προαναφέρθηκαν, και να περιλαμβάνει τα αντίστοιχα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών, θα μπορούσε να είναι ένα μέσο που θα προσφέρει μια ιδιαίτερα έντονη ώθηση. Ο χάρτης θα πρέπει να συνοδεύεται από πρόγραμμα δράσης της ΕΕ, το οποίο να έχει ως στόχο το συντονισμό των διαφόρων δράσεων και την υποστήριξη των κρατών μελών για την επένδυση του ενδιαφέροντός τους στους τομείς προτεραιότητας. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει ότι η προσέγγιση αυτή θα μπορούσε να προσφέρει μια ιδιαίτερη πρόσθετη αξία, ενόψει της επικείμενης και της μελλοντικής διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η συνοχή της κοινοτικής πολιτικής

3.8. Η νέα στρατηγική υποδεικνύει επίσης, με ποιόν τρόπο η χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία μπορεί να συνάδει με τη συζήτηση περί βιωσιμότητας κατά τη νέα χρηματοδοτική περίοδο για την ΕΕ (2007 και εφεξής). Η «καθιέρωση της αιφόρου ανάπτυξης ως γενικού στόχου της συνοχής»⁽¹⁾ αποτελεί σκέψη της Επιτροπής, η οποία θα πρέπει να αναπτυχθεί περαιτέρω. Η Επιτροπή θα πρέπει να επιβάλει στους επιδοτούμενους από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, σαφή ποιοτικά κριτήρια προκειμένου να διασφαλιστεί η συνοχή. Η ΕΟΚΕ περιμένει με ενδιαφέρον τη συζήτηση σχετικά με τις νέες οικονομικές προοπτικές και τη χρήση των μέσων και των ελεγκτικών μηχανισμών για την ενίσχυση της βιωσιμότητας. Δεν είναι πλέον αποδεκτό, η Επιτροπή να ασκεί κριτική, παραδείγματος χάρι για τον προσανατολισμό της πολιτικής μεταφορών, εφόσον η ίδια συγχρηματοδοτεί ενίοτε την πολιτική αυτή μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων (βλέπε επίσης σημείο 2.1.4.2). Τέτοιου είδους αντιφάσεις πρέπει να αποφεύγονται. Με τη χορήγηση ενισχύσεων, η ΕΕ πρέπει να θέτει όρους βιωσιμότητας και να επιβλέπει την τήρησή τους.

⁽¹⁾ COM(2003) 745 τελικό, σ. 34.

3.9. Η γενική περιφερειακή ανάπτυξη στα κράτη μέλη, που συγχρηματοδοτείται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία χρήζει επίσης αναγκαίας αναθεώρησης. Το υψηλότερο χρηματοδοτικό μέσο που έχει διαθέσει η ΕΕ τα τελευταία έτη στον αγροτικό τομέα στο πλαίσιο των Διαρθρωτικών Ταμείων είναι η επένδυση 40 εκατομ. ευρώ για την κατασκευή ενός μεγάλου γαλακτοκομείου στη Σαξονία (Γερμανία). Λόγω της κοινοτικής χρηματοδότησης αλλά και της επεξεργασίας φθηνότερου γάλακτος που προέρχεται από την Τσεχία, η εν λόγω εγκατάσταση είναι μια από τις πλέον αποδοτικές και παραγωγικές στην Ευρώπη. Εντούτοις, κατά πόσον η πρόσθετη χρηματοδότηση της συγκέντρωσης στον τομέα της μεταποίησης συνάδει με τους στόχους περί βιωσιμότητας, αποτελεί ζήτημα το οποίο η Επιτροπή θα πρέπει να εξετάσει στο πλαίσιο της στρατηγικής περί βιωσιμότητας. Οι ευρωπαίοι φορολογούμενοι έχουν το δικαίωμα να γνωρίζουν κατά πόσον τα σχέδια επενδύσεων που συγχρηματοδοτεί η ΕΕ συνάδουν με τη βιωσιμότητα. Πρέπει δηλαδή να υπάρχει μια μορφή «ελέγχου της συμβατότητας» με τη βιωσιμότητα.

3.10. Μια περαιτέρω πτυχή της πολιτικής συνοχής είναι να εξεταστεί κατά πόσον η πολιτική για την έρευνα και την ανάπτυξη συνάδουν πλήρως με την συζήτηση για τη βιωσιμότητα.

3.11. Το ίδιο ισχύει για την οικονομική και φορολογική πολιτική, παρά το γεγονός ότι η ΕΟΚΕ έχει πλήρη επίγνωση ότι το εν λόγω θέμα αφορά περισσότερο τα κράτη μέλη παρά την ΕΕ. Πώς συνδέεται το σύμφωνο σταθερότητας με τη βιωσιμότητα; Μπορούν οι νέες πρωτοβουλίες για τη φορολογική πολιτική να ενισχύσουν τη βιωσιμότητα; ⁽¹⁾ Η ΕΟΚΕ προτείνει στην Επιτροπή κάθε μεταρρύθμιση του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης να συνεπάγεται άμεσα περιβαλλοντικά και κοινωνικά κριτήρια, τα οποία και να είναι εξίσου δεσμευτικά με τα οικονομικά και χρηματοδοτικά κριτήρια. Αναφορικά με την εξέλιξη της χρήσης οικονομικών μέσων, τα τελευταία χρόνια επιβάλλονται περισσότεροι φόροι και τέλη και σημειώνεται μία βραδεία αλλά σταθερή τάση προς την περιβαλλοντική φορολογική μεταρρύθμιση καθώς ορισμένα κράτη αλλάζουν το φορολογικό καθεστώς τους, μειώνοντας τους φόρους επί της εργασίας και αυξάνοντας τους φόρους και τα τέλη που επιβάλλονται σχετικά με την περιβαλλοντική ρύπανση, τους πόρους και τις υπηρεσίες ⁽²⁾.

3.11.1. Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή προγραμμάτων δημόσιων προμηθειών σύμφωνα με την αρχή της βιωσιμότητας θα είχε σημαντικό αντίκτυπο, δεδομένου ότι οι δημόσιες συμβάσεις αποτελούν το 16 % του κοινοτικού ΑΕγχΠ και θα αποτελούσε σημαντικό κίνητρο για την οικονομία αλλά και τα ιδιωτικά νοικοκυριά.

3.12. Επιπρόσθετα, η ΕΟΚΕ θεωρεί αδιαμφισβήτητο ότι ο ρόλος που διαδραματίζουν οι επιχειρήσεις είναι εξαιρετικά σημαντικός για την πρόοδο προς τη βιώσιμη ανάπτυξη. Εκτιμά ότι η ΕΕ θα πρέπει να καταρτίσει και να αναλάβει τη δέσμευση για μία πολιτική σχετικά με τη βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση με βάση το διάλογο και

τη συνεργασία ανάμεσα στην ευρωπαϊκή επιχειρηματική κοινότητα και τις δημόσιες αρχές, σύμφωνα με τα συμπεράσματα της συνάντησης κορυφής του Γιοχάνεσμπουργκ. Στόχος θα είναι να ενθαρρύνονται τα μέτρα για την προώθηση της αποδοτικότητας, όσον αφορά τα προϊόντα και τις παραγωγικές μεθόδους και η δημιουργία βιώσιμων καταναλωτικών προτύπων, ώστε να βελτιστοποιηθεί η χρήση των πόρων και να ελαχιστοποιηθεί ο όγκος των αποβλήτων. Οι επιχειρηματικές οργανώσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο ⁽³⁾, θα πρέπει να παροτρύνονται να διαδραματίσουν ηγετικό ρόλο στην προώθηση βιώσιμων παραγωγικών και καταναλωτικών προτύπων που να ανταποκρίνονται στις κοινωνικές ανάγκες, στο πλαίσιο των επιτρεπών για το περιβάλλον ορίων.

4. Οι συνέπειες της διεύρυνσης

4.1. Υποκείμενο των διαπραγματεύσεων προσχώρησης δεν υπήρξε η βιώσιμη ανάπτυξη, αλλά η υιοθέτηση του κοινοτικού κεκτημένου. Είναι αναμφισβήτητο, το γεγονός ότι τα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει η βιώσιμη ανάπτυξη δεν είναι αποτέλεσμα της παράβασης της ισχύουσας νομοθεσίας αλλά της ίδιας της νομοθεσίας.

4.2. Ως μέλη των Ηνωμένων Εθνών, σχεδόν όλα τα νέα κράτη μέλη έχουν επεξεργαστεί στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο. Όπως προκύπτει και στην περίπτωση των υφιστάμενων κρατών μελών της ΕΕ, εμφανίζονται σημαντικές ασυνέχειες μεταξύ των στρατηγικών περί βιωσιμότητας και της πολιτικής που εφαρμόζεται πραγματικά (βλέπε σημείο 5 κατωτέρω).

4.3. Η ΕΟΚΕ έχει ασχοληθεί με τα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα των μελλοντικών κρατών μελών της ΕΕ και των υποψήφιων χωρών σε πληθώρα γνωμοδοτήσεων της. Συμφωνεί με την Επιτροπή ότι αφενός, η κατάσταση στον τομέα του περιβάλλοντος έχει τμηματικά παρουσιάσει εξαιρετική βελτίωση ή τουλάχιστον κάτι τέτοιο αναμένεται μελλοντικώς ως αποτέλεσμα των τεχνικών βελτιώσεων, όπως είναι η εγκατάσταση φίλτρων ή η κατασκευή εγκαταστάσεων διαχείρισης αποβλήτων. Αφετέρου, παρατηρούνται αναμφισβήτητα μη βιώσιμες τάσεις ⁽⁴⁾.

4.4. Το ζήτημα της, περιπτώσιολογικά ζημιολογίου ενεργειακής αποδοτικότητας, για παράδειγμα, σε κτιριακές υποδομές καταδεικνύει ότι η φειδωλή χρήση των πόρων, η προστασία του περιβάλλοντος και η δημιουργία θέσεων απασχόλησης, ιδιαίτερα σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις, είναι αλληλένδετες έννοιες. Ωστόσο, δεν υπάρχει καμία ένδειξη στις υπό ένταξη χώρες για την υιοθέτηση κατάλληλης στρατηγικής.

4.5. Η τάση που παρατηρείται στα υπό ένταξη κράτη μέλη και τις υποψήφιες χώρες αφορά τη σχετικά ταχεία υιοθέτηση των καθιερωμένων για την ΕΕ παραγωγικών και καταναλωτικών προτύπων και συνακόλουθα τα προβλήματα περί βιωσιμότητας, τα οποία η ΕΕ επί του παρόντος καλείται να αντιμετωπίσει.

⁽¹⁾ Είναι αξιοσημείωτο, για παράδειγμα, το γεγονός ότι σε ολόκληρη την Ευρώπη η ανθρώπινη εργασία (που βρίσκεται σε περίσσεια) φορολογείται αυστηρά ενώ το περιβάλλον, το οποίο οδηγείται στην καταστροφή, δεν υποβάλλεται κατ' ουσίαν σε φορολογικό καθεστώς.

⁽²⁾ Βλέπε για παράδειγμα την τελευταία έκδοση της Eurostat: Φορολογία Περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση 1980-2001. Πρώτες ενδείξεις «φορολογικού πρασινίσματος» — Eurostat 2003.

⁽³⁾ Με βάση το πρότυπο που ορίστηκε παγκοσμίως από το Παγκόσμιο Συμβούλιο Επιχειρηματιών για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

⁽⁴⁾ Για παράδειγμα στον τομέα των μεταφορών και της γεωργίας: ο μεγαλύτερος ιδιοκτήτης χοιροτροφείων στις ΗΠΑ (Smithfield) επενδύει στην κατασκευή τεράστιων κτηνοτροφικών εγκαταστάσεων στην Πολωνία, γεγονός που δεν συνδέεται με τη βιώσιμη (ή πολυλειτουργική) γεωργία.

4.6. Θα είναι ιδιαίτερα σημαντικό, οι πολίτες των μελλοντικών κρατών να πεισθούν ότι η βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να αποδειχθεί επωφελής και γι αυτούς, και ότι δε συνεπάγεται αποστέρηση της νεοαποκτηθείσας 'ευημερίας'. Η ανεπιτυχής προσπάθεια προς την κατεύθυνση αυτή, θα καταστήσει την εφαρμογή της κοινοτικής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη ακόμα δυσχερέστερη, για τον απλό λόγο ότι οι σχετικές πρωτοβουλίες της Επιτροπής θα συναντήσουν την αυξημένη αντίσταση των εκπροσώπων των μελλοντικών κρατών μελών και υποψηφίων χωρών στο Συμβούλιο.

4.7. Σε κοινοτικό επίπεδο, θα πρέπει να τεθούν όροι και να ληφθεί μέριμνα ώστε η χορήγηση οικονομικής στήριξης να πραγματοποιείται με κριτήριο τη βιωσιμότητα. Θα πρέπει να υπάρξει ενημέρωση σε πολιτικό επίπεδο και στη δημόσια διοίκηση των νέων κρατών μελών προκειμένου να υποστηριχθούν οι αρμόδιες αρχές κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων των αρμοδίων αρχών (1).

5. Σύνδεση της κοινοτικής στρατηγικής με τις εθνικές και τοπικές στρατηγικές

5.1. Η βιώσιμη ανάπτυξη δεν αποτελεί κατ' αποκλειστικότητα ζήτημα της ΕΕ. Δεν αμφισβητείται το γεγονός ότι η ΕΕ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, ωστόσο, τα κράτη μέλη, οι περιφέρειες, οι επιχειρήσεις και οι μεμονωμένοι πολίτες φέρουν μέρος της ευθύνης. Κρίνεται αναγκαίο να βελτιωθεί στο μέλλον η σύνδεση όλων των δραστηριοτήτων· η ειδική ευθύνη, οι δυνατότητες άσκησης επιρροής και οι αρμοδιότητες κάθε πολιτικού και διοικητικού επιπέδου πρέπει να περιγράφονται με σαφήνεια στο πλαίσιο εναρμονισμένων στρατηγικών και να αλληλοσυνδέονται. Σήμερα, όπου κατά το μάλλον ή ήττον όλα τα κράτη μέλη, περιλαμβανομένων τεσσάρων νέων κρατών μελών, αναπτύσσουν εθνικές στρατηγικές για τη βιωσιμότητα, κρίνεται επωφελής η αξιολόγηση των εν λόγω εθνικών στρατηγικών, για την εκτίμηση της αποτελεσματικότητάς τους και την εξέταση του βαθμού στον οποίο είναι συνεκτικές καθώς και τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται με την κοινοτική στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

5.2. Χωρίς να προδικάζεται μια εμπειριστατωμένη ανάλυση, είναι σαφές ότι οι εθνικές στρατηγικές προσεγγίσεις παρουσιάζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις. Ορισμένες στρατηγικές εστιάζουν στην περιβαλλοντική διάσταση, ενώ άλλες αντιμετωπίζουν τις τρεις πτυχές της βιωσιμότητας και καταρτίζουν συνεκτικές στρατηγικές για τη μελλοντική κοινωνική ανάπτυξη. Η πλειονότητα των εθνικών στρατηγικών ασφαλώς δεν σχεδιάστηκαν ως μέσα εφαρμογής της κοινοτικής στρατηγικής, διότι καταρτίστηκαν σε εθνικό επίπεδο, ώστε να συμμορφώνονται προς τη δέσμευση του Ρίο, σχετικά με χάραξη εθνικών στρατηγικών για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ωστόσο, τα βασικά χαρακτηριστικά της κοινοτικής στρατηγικής αντικατοπτρίζονται στις περισσότερες εθνικές στρατηγικές. Καθώς οι εν λόγω στρατηγικές έχουν διαφορετικές προτεραιότητες και βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια της εφαρμογής τους αλλά διαφοροποιούνται επίσης και, όσον αφορά τις ρυθμίσεις που διέπουν τη συμμετοχή και την αναθεώρηση, η ΕΟΚΕ προβλέπει ότι μία εμπειριστατωμένη ανάλυση θα παράσχει εκτενή συγκριτικά δεδομένα και θα αποτελέσει μία καλή βάση για την ανταλλαγή γνώσης και τη μεταφορά των βέλτιστων πρακτικών. Η ΕΟΚΕ δηλώνει πρόθυμη να συνεργαστεί με

τα εθνικά συμβούλια για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό οργανισμό ΕΕΑΚ (Δίκτυο των Ευρωπαϊκών Περιβαλλοντικών Συμβουλίων), προκειμένου να ενθαρρύνει τέτοιου είδους ανταλλαγές και να παρέχει τη δυνατότητα ανταλλαγής δεδομένων και βέλτιστων πρακτικών.

5.3. Η ενεργειακή πολιτική και η πολιτική μεταφορών αλλά και οι σημαντικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στην ΕΕ το έτος 2003, αποδεικνύουν εμφανώς την αναγκαιότητα της αρμονικής συνεργασίας των κρατών μελών για την ΕΕ. Ως τμήμα της γεωργικής μεταρρύθμισης, ο αρμόδιος για τη γεωργία Επίτροπος κύριος Fischler πρότεινε την ανακατανομή ποσοστού 20 % των πόρων από τον πρώτο πυλώνα για την ανάπτυξη της υπαίθρου και τα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα. Το μέτρο αυτό θα είχε αποτελέσει ασφαλώς ένα βήμα προς τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ωστόσο, τα κράτη μέλη τάχθηκαν υπέρ χαμηλότερων ρυθμίσεων. Επίσης, ως τμήμα της αγροτικής μεταρρύθμισης, η ΕΕ παραχώρησε στα κράτη μέλη την ευελιξία να χρησιμοποιήσουν 10 % των άμεσων πληρωμών στη γεωργία για την εφαρμογή μέτρων που είναι σημαντικά για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Προκύπτει ότι, με βάση τις αποφάσεις του Λουξεμβούργου, κανένα κράτος μέλος δεν προτίθεται να εφαρμόσει την επιλογή αυτή. Όσον αφορά επίσης την πολιτική αλιείας, όπου η τρέχουσα μη βιώσιμη πολιτική διακυβεύει τα αποθέματα αλιευμάτων και την ίδια την ύπαρξη των αλιείων, η συμφωνία για τα μέτρα διατήρησης επετεύχθη μετά από μακρά σειρά διαπραγματεύσεων. Αυτό καταδεικνύει την ανάγκη για εκ του σύνεγγυς συνεργασία στην κατάρτιση και εφαρμογή της πολιτικής περί βιωσιμότητας.

5.4. Ενώ οι βασικές προϋποθέσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη πρέπει να δημιουργηθούν μέσω των ευρωπαϊκών και εθνικών στρατηγικών, στην πράξη, μεγάλο μέρος των μέτρων θα εφαρμοστεί σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Ανάλογοι στόχοι και δράσεις θα πρέπει να θεσπισθούν στο πλαίσιο του προγράμματος εργασιών με τίτλο «τοπική ατζέντα 21» σε στενή συνεργασία με τους αρμόδιους πολιτικούς αλλά και με την οργανωμένη κοινωνία των πολιτών. Η βιώσιμη ανάπτυξη καθίσταται ανέφικτη δίχως μια ανάλογη προσέγγιση «από τη βάση προς την κορυφή».

5.5. Η ΕΟΚΕ αντιλαμβάνεται, συνεπώς, τη βιώσιμη ανάπτυξη ως συγκεκριμένο τομέα κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας σε όλα τα επίπεδα. Η βιώσιμη ανάπτυξη θεσπίζει ευρύ πεδίο πολύμορφης δράσης, το οποίο εντούτοις, απαιτεί ειδικές γνώσεις και δεξιότητες. Πρόκειται για ένα πλαίσιο που συνδέεται σε σημαντικό βαθμό με τη γνώση και την ενημέρωση. Έως σήμερα, τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα και η ανεπίσημη εκπαίδευση δεν έχουν συμβάλει τα μέγιστα στην διάδοση των σχετικών γνώσεων.

5.6. Για το λόγο αυτό, η βιώσιμη ανάπτυξη, τόσο ως πλαίσιο δράσης αλλά και ως σκοπός, θα πρέπει να ενσωματωθεί ιδιαίτερος στους τομείς της εκπαίδευσης και της επιμόρφωσης, και συνεπώς να αποτελέσει στόχο που θα πρέπει να επιδιωχθεί και να διαμορφωθεί στο πλαίσιο του άμεσου (γεωγραφικού και κοινωνικού) περιβάλλοντος κάθε πολίτη.

(1) Η ΕΟΚΕ ενημερώνει σχετικά με το θέμα αυτό σε γνωμοδότησή της σχετικά με τις επιλέξιμες περιβαλλοντικές τεχνολογίες στα νέα κράτη μέλη.

5.7. Στο πλαίσιο αυτό, οι κοινοτικές πολιτικές της Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη αποδεικνύονται επιπρόσθετα σημαντικές, καθώς μπορούν να δώσουν σημαντική ώθηση στις τάσεις και τις δράσεις που αναπτύσσονται σε τοπικό επίπεδο.

5.8. Κατά την άποψη της ΕΟΚΕ, ένα ζήτημα που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ως ζήτημα υψίστης προτεραιότητας είναι ο επαναπροσδιορισμός των ανωτέρω αναφερθεισών κοινοτικών πολιτικών ώστε να δώσουν το εναρκτήριο λάκτισμα στο σχεδιασμό και στην προώθηση εκτενών προγραμμάτων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο. Η ΕΟΚΕ συνεπώς συνιστά να υποστηριχθούν ιδιαίτερες τα προγράμματα εκείνα που βασίζονται στη συνεργασία ανάμεσα στην οργανωμένη κοινωνία των πολιτών και τις τοπικές αρχές, προκειμένου να επιτευχθούν συγκεκριμένοι και μετρήσιμοι (ποσοτικοί και ποιοτικοί στόχοι) μέσω της αυθεντικής γνώσης, της εκπαίδευσης και της δια βίου μάθησης.

6. Οι εξωτερικές πτυχές

6.1. Ένα σημαντικό ζήτημα, το οποίο ανακύπτει είναι η μελλοντική ανταγωνιστικότητα των οικονομιών. Η αυστηρή εφαρμογή της πολιτικής για τη τη βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία εκφράζεται με την εισαγωγή, για παράδειγμα της πλέον σύγχρονης τεχνολογίας περιβάλλοντος ή τη συνεκτίμηση του εξωτερικού κόστους, κ.λπ. μπορεί, και ενδεχομένως πρέπει, να παράγει αναπόφευκτα ανταγωνιστικά μειονεκτήματα, εάν αφενός οι άλλες οικονομίες παραμερίσουν τις αρχές περί βιωσιμότητας και, αφετέρου, τα μειονεκτήματα αυτά δεν εξισορροπούνται με το εμπόριο.

6.2. Η υπόθεση που παρουσιάζεται στην ανωτέρω παράγραφο περιγράφει επακριβώς την κατάσταση που αντιμετωπίζει στην παρούσα φάση η ΕΕ. Η άρνηση των ΗΠΑ και της Ρωσίας να επικυρώσουν το Πρωτόκολλο του Κιότο, και η ανακοινωθείσα πρόθεση της κυβέρνησης Bush να παγώσει προσωρινά την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, προκειμένου να δοθεί νέα ώθηση στην οικονομία, αποτελεί σαφή ένδειξη ότι μία από τις σημαντικότερες οικονομικές δυνάμεις παγκοσμίως προτιμά προφανώς την επιλογή διαφορετικής και μη βιώσιμης ανάπτυξης.

6.3. Καθίσταται ολοένα σημαντικότερο να ασκηθούν πιέσεις κατά τη διάρκεια των διεθνών διαπραγματεύσεων για τις χώρες που απορρίπτουν τις αρχές της βιωσιμότητας σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό. Οι χώρες αυτές, θα πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να παροτρυνθούν να αναλάβουν τις ευθύνες τους και να θεσπίσουν μέτρα για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

6.4. Κάτι τέτοιο εντούτοις, αποδεικνύεται ανεπαρκές. Η ΕΟΚΕ έχει ήδη εξετάσει το θεμελιώδες αυτό ζήτημα στη γνωμοδότησή της με θέμα «Το μέλλον της ΚΓΠ»⁽¹⁾. Η Επιτροπή θα πρέπει να εργαστεί εντατικότερα σε σχέση με το παρελθόν ώστε να ενσωματωθούν επεξηγώντας τα κριτήρια βιώσιμης ανάπτυξης καθώς και σαφή περιβαλλοντικά και κοινωνικά πρότυπα καθώς και τα πρότυπα προστασίας των ζώων στις διαπραγματεύσεις του ΠΟΕ. Επομένως, η βιωσιμότητα δεν εξαρτάται μόνο από την παραγωγή και την κατανάλωση αλλά πολύ περισσότερο από το διεθνές εμπόριο. Ωστόσο, η

(1) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Το μέλλον της ΚΓΠ», ΕΕ C 125 της 27.5.2002, σ. 87-99, όπου αναφέρει τα εξής: «Συνεπώς, η ΟΚΕ αναμένει κατ' αρχήν ότι η παγκόσμια εμπορική πολιτική θα επιτρέψει σε κοινωνίες/οικονομικούς χώρους να προστατεύουν τους παραγωγούς και τους καταναλωτές τους από προϊόντα τα οποία δεν παράγονται σύμφωνα με αναγνωρισμένους και δοκιμασμένους κανόνες που ισχύουν για την αιφόρο παραγωγή ή δεν τηρούν τα ισχύοντα πρότυπα».

συνεκτίμηση των πτυχών της βιωσιμότητας δεν ανήκουν ακόμη στις συνθήκες του ΠΟΕ.

6.5. Όπως ακριβώς είναι αναγκαίο να δεχθούμε το επιχείρημα των αναπτυσσόμενων κρατών ότι δεν δέχονται πλέον να υποστούν τις συνέπειες της επιδότησης των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων, έτσι θα πρέπει και άλλες χώρες να αποδεχθούν το γεγονός ότι η ΕΕ δεν θα δεχτεί στο μέλλον την εγκατάλειψη της εγχώριας παραγωγής ορισμένων προϊόντων μόνο επειδή δεν μπορούν να ανταγωνιστούν προϊόντα που παράγονται υπό συνθήκες που συμβάλλουν στη στρέβλωση του ανταγωνισμού και με μεθόδους απαράδεκτες από άποψης βιωσιμότητας. Η ΕΟΚΕ παραπέμπει σε προηγούμενο παράδειγμα για την επεξεργασία της ζάχαρης (βλέπε σημείο 2.3.7.2).

6.6. Στο πλαίσιο της αναθεωρημένης στρατηγικής της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη θα πρέπει να εξεταστεί εμπειριστικώς το πολιτικό αυτό θέμα και να αναπτυχθεί κατάλληλη στρατηγική⁽²⁾.

6.7. Μία τέτοιου είδους στρατηγική περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, το σχηματισμό συνασπισμών με χώρες που αναλαμβάνουν την από κοινού δράση για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Κάτι τέτοιο ενδεχομένως να ενδιαφέρει τις χώρες ΑΚΕ με τις οποίες η ΕΕ διατηρεί ιδιαίτερες σχέσεις.

6.8. Η συζήτηση στην ΕΕ για τη βιωσιμότητα πηγάζει από πρωθύτερες προσπάθειες του ΟΗΕ, οι οποίες με τη σειρά τους οδήγησαν στη θέσπιση εθνικών στρατηγικών. Σε μακροπρόθεσμη βάση, οι προσπάθειες αυτές θα πρέπει να συνδεθούν μεταξύ τους. Η νέα στρατηγική της ΕΕ για τη βιωσιμότητα θα πρέπει να προσδιορίζει τον τρόπο με τον οποίο τα επιμέρους πολιτικά επίπεδα (το διεθνές, το ευρωπαϊκό, το εθνικό αλλά και το περιφερειακό και τοπικό επίπεδο) θα συνδεθούν μεταξύ τους ώστε να καταλήξουν σε μια συνεκτική πολιτική.

6.8.1. Στο Γιοχάνεσμπουργκ η ΕΕ δεσμεύτηκε να υλοποιήσει τόσο τους υφιστάμενους διεθνείς αναπτυξιακούς στόχους, περιλαμβανομένων όσων ορίζονται στη Δήλωση 2000, καθώς και πολυάριθμους και ποσοτικά προσδιορισμένους επιμέρους στόχους αλλά και το σχέδιο εφαρμογής που συμφωνήθηκε στην παγκόσμια συνάντηση κορυφής του Γιοχάνεσμπουργκ. Η δέσμευση αυτή πρέπει να αντικατοπτρίζεται στην κοινοτική στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

7. Εξέταση της αναγκαιότητας θέσπισης σαφέστερων στρατηγικών στόχων και δεικτών

7.1. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με την Επιτροπή, ότι «Οι στρατηγικές ολοκλήρωσης έχουν περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας, εάν περιλαμβάνουν:

— στόχους, κατά το δυνατόν ποσοτικούς, και μέτρα,

— ευρωπαϊκά, εθνικά, περιφερειακά και τοπικά στοιχεία,

— δείκτες για την παρακολούθηση της προόδου και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών»⁽³⁾.

(2) Βλέπε σημείο 2.2.5, που υπογραμμίζει ότι η στρατηγική πρέπει εξαρχώς να λαμβάνει υπόψη τις προβλεπόμενες δυσκολίες.

(3) COM(1999) 543 τελικό, σ. 25.

7.2. Μια περισσότερο εμπειριστωμένη στρατηγική για τη βιωσιμότητα πρέπει να καταστήσει σαφές ότι θα υπάρξουν διαρθρωτικές αλλαγές (και ποιες θα είναι υποθετικά οι αλλαγές αυτές) αλλά ότι εντούτοις, σε μακροπρόθεσμη βάση, οι αλλαγές των βασικών προϋποθέσεων θα είναι επωφελείς για την απασχόληση, την κοινωνική δικαιοσύνη και το περιβάλλον. Θα πρέπει να οριστούν σαφείς και εύληπτοι δείκτες για καθέναν από τους διάφορους τομείς (οικονομικό, περιβαλλοντικό, κοινωνικό), ώστε να ελέγχεται αν οι εξελίξεις βαίνουν προς τη σωστή κατεύθυνση. Η ΕΟΚΕ μελετά τις εργασίες της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας EUROSTAT, ώστε να διαπιστωθεί η ορθή πορεία των εργασιών αυτών. Η ΕΟΚΕ απορρίπτει τις σκέψεις που διατυπώνονται στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισαβόνας, όπως είναι η μείωση του αριθμού των δεικτών αξιολόγησης (στον τομέα της περιβαλλοντικής προστασίας, οι δείκτες περιορίζονται σε έναν: τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα). Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος έχει θεσπίσει περιβαλλοντικούς δείκτες οι οποίοι μπορούν να συμπληρώσουν τους διαρθρωτικούς δείκτες.

7.3. Έκτός από τη χρήση δεικτών για τον προσδιορισμό των αναπτυξιακών τάσεων, θα πρέπει να αναπτυχθούν και σενάρια για τη θέσπιση ενδιάμεσων στόχων («milestones»). Εφόσον, η βιώσιμη ανάπτυξη δεν έχει τέλος, θα πρέπει όλοι οι συμμετέχοντες να έχουν επίγνωση της κατεύθυνσης που πρέπει να ακολουθείται καθώς και του αντίκτυπου που μπορούν να έχουν διαφορετικές αναπτυξιακές τάσεις σε έναν οικονομικό τομέα ή στην καθημερινή ζωή των πολιτών.

7.4. Η ΕΟΚΕ συνιστά να διεξαχθεί εντατική σύγκριση κριτηρίων και καταρτισθεί κατάλογος που να περιλαμβάνει επωφελή και ζημιογόνα παραδείγματα όσον αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη.

8. Τρόποι βελτίωσης της διαδικασίας εφαρμογής

8.1. Η ΕΟΚΕ, υπογραμμίζει ότι τα αίτια για την ανεπαρκή πρόοδο αποτελούν μεταξύ άλλων η άγνοια του περιεχομένου της βιώσιμης ανάπτυξης και οι φόβοι και αντιστάσεις ορισμένων ενδεχομένως ενδιαφερόμενων τομέων, η απουσία σαφούς βραχυπρόθεσμης, μεσοπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης στοχοθέτησης, και η ελλιπής ενσωμάτωση της προοπτικής της βιωσιμότητας σε όλους τους σχετικούς πολιτικούς τομείς. Η αντιμετώπιση των ελλείψεων αυτών θα διευκολύνει την εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης.

8.2. Όπως διατυπώθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2003, «για να πραγματοποιηθεί ολόκληρη η δέσμη μεταρρυθμίσεων που προτάθηκε στο Γκέτεμποργκ, είναι ζωτικής σημασίας η ανάληψη δράσης από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη για την τόνωση της αποτελεσματικότητας και της συνοχής των ήδη υφιστάμενων διεργασιών, στρατηγικών και μέσων»⁽¹⁾. Στο πλαίσιο αυτό, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έκανε ιδιαίτερη αναφορά στη διαδικασία του Κάρντιφ, στους στόχους αποσύζευξης, στους διαρθρωτικούς δείκτες, στην παρακολούθηση της προόδου και στον εντοπισμό των καλύτερων πρακτικών⁽²⁾.

8.3. Με βάση τις αποφάσεις του Γκέτεμποργκ έχει ήδη ζητηθεί από τη Επιτροπή να ενισχύσει τη συνοχή των προτάσεων της μέσω της αξιολόγησης των επιπτώσεων στη βιωσιμότητα. Το περασμένο έτος, η Επιτροπή καθιέρωσε την εμπειριστωμένη αξιολόγηση του αντίκτυπου που ήδη εφαρμόζεται σε παρόμοια μορφή για τον έλεγχο της βιωσιμότητας στην εμπορική πολιτική. Η λεπτομερής αξιολόγηση του αντίκτυπου εκπονείται από τις αρμόδιες υπηρεσίες της Επιτροπής και θα χρησιμεύσει ως βάση για την ενίσχυση και υποστήριξη των προτάσεων της Επιτροπής. Τα μέχρι σήμερα πορίσματα δεν προσφέρουν ολοκληρωμένη εικόνα για το σύνολο των εξεταζόμενων θεμάτων, αλλά δίνουν έμφαση στις αναλύσεις κόστους-οφέλους. Η αξιολόγηση του αντίκτυπου, όσον αφορά τη βιωσιμότητα εκπονείται ως κοινή δράση με τους ενδιαφερόμενους, στο πλαίσιο μιας συμμετοχικής διαδικασίας.

8.4. Η ΕΟΚΕ διαπιστώνει ότι «το σχέδιο για την εφαρμογή των Συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Γκέτεμποργκ» δεν έχει προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα. Η ΕΟΚΕ δεν έχει ενημερωθεί για τυχόν προκαταρκτικές εργασίες που συνδέονται με το θέμα αυτό ενόψει του εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του 2004⁽³⁾. Δεν αποτελεί έκπληξη, το γεγονός ότι η απουσία σαφών στόχων καθιστά ανέφικτη την κατάρτιση του εν λόγω σχεδίου.

8.5. Προβλέπεται ότι κατά το εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2004 θα υπάρξει απολογισμός σχετικά με την εφαρμογή της διαδικασίας του Κάρντιφ⁽⁴⁾. Η ΕΟΚΕ εκτιμά ότι ο εν λόγω απολογισμός, ο οποίος δυστυχώς δεν διατίθεται εγκαίρως, θα εντοπίσει τις τομεακές στρατηγικές των διαφόρων σχηματισμών του Συμβουλίου που μέχρι σήμερα δεν έχουν τεθεί σε εφαρμογή.

8.6. Υπάρχει σαφής ανάγκη για μεγαλύτερη πολιτική δέσμευση όσον αφορά το μακροπρόθεσμο στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης. Σε κοινοτικό επίπεδο κάτι τέτοιο απαιτεί σαφέστερη, και περισσότερο συντονισμένη πολιτική για τη βιώσιμη ανάπτυξη εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Επιτροπή οφείλει να καταρτίζει ετήσια έκθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Απαιτείται μεγαλύτερη δέσμευση για την αποτελεσματική λειτουργία της διαδικασίας του Κάρντιφ και εκ μέρους των ειδικευμένων Συμβουλίων (Ενέργεια, Ανταγωνιστικότητα, Οικονομία, Μεταφορές, Γεωργία κ.λπ. ...) που προετοιμάζουν τις ετήσιες εκθέσεις για να καταγράψουν τη σημειωθείσα πρόοδο προς μία βιωσιμότερη προσέγγιση στους δικούς τους πολιτικούς τομείς. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα πρέπει να θεσπίσει διαδικασία η οποία θα επιτρέπει τη συντονισμένη προσέγγιση ζητημάτων που συνδέονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή θα πρέπει να ενθαρρύνει την εξέταση θεμάτων βιώσιμης ανάπτυξης και να συνεργάζεται εκ του σύννεγγυς με τα εθνικά συμβούλια για τη βιώσιμη ανάπτυξη με στόχο να αναθερμανθεί η δημόσια συζήτηση σχετικά με την επιδίωξη της βιώσιμης ανάπτυξης.

9. Συστάσεις σχετικά με τη στρατηγική διαβούλευσης και επικοινωνίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη

9.1. Σε όλα τα έγγραφα της, η Επιτροπή αναγνωρίζει τη σημασία της επικοινωνίας. Στα συμπεράσματα του Γκέτεμποργκ το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπογραμμίζει τη σημασία του ανοικτού διαλόγου με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (σημείο 23).

⁽¹⁾ Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Βρυξελλών, 21η και 22α Μαρτίου 2003, σημείο 57.

⁽²⁾ Ομοίως.

⁽³⁾ Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Βρυξελλών, 22α και 21η Μαρτίου 2003, σημείο 58.

⁽⁴⁾ Ομοίως.

9.2. Στη στρατηγική για τη βιωσιμότητα η Επιτροπή αναφέρει μεταξύ άλλων (1): «Εκφράζονται ανησυχίες ότι τα λαμβανόμενα πολιτικά μέτρα καθοδηγούνται περισσότερο από τα στενά συμφέροντα κάποιων κλάδων και λιγότερο από το ευρύτερο συμφέρον της κοινωνίας. Αυτή η αντίληψη εντάσσεται σε ένα γενικότερο συναίσθημα δυσφορίας. Πολλοί πιστεύουν ότι η πολιτική έχει γίνει πολύ τεχνοκρατική και απόμακρη και ότι επηρεάζεται πολύ από κατεστημένα συμφέροντα. Για να αντιμετωπιστεί αυτή η αυξανόμενη απομάκρυνση από την πολιτική διαδικασία, η χάραξη πολιτικής πρέπει να γίνει πιο ανοιχτή. Μια ανοιχτή διαδικασία χάραξης πολιτικής επιτρέπει επίσης να προσδιορίζονται σαφώς οι αναγκαίοι συμβιβασμοί μεταξύ ανταγωνιστικών συμφερόντων και να λαμβάνονται οι αποφάσεις με διαφάνεια. Εγκαιρότερος και συστηματικότερος διάλογος —ιδίως με εκπροσώπους των καταναλωτών, τα συμφέροντα των οποίων συχνά παραβλέπονται— μπορεί να επιμηκύνει το χρόνο προετοιμασίας μιας πρότασης, αλλά θα πρέπει να βελτιώνει την ποιότητα της κανονιστικής ρύθμισης και επιταχύνει την εφαρμογή της».

9.3. Η επικοινωνία και η διαβούλευση αποτελούν δύο διαφορετικές διαδικασίες. Η ΕΟΚΕ εκτιμά, πρωτίστως ότι η μελλοντική στρατηγική για τη βιωσιμότητα θα πρέπει να θεσπισθεί σε στενή συνεργασία με τα ενδιαφερόμενα μέρη, δηλαδή με τα κράτη μέλη (προκειμένου να εξασφαλιστεί η βελτιωμένη σύνδεση των στρατηγικών) αλλά και με την κοινωνία των πολιτών. Η προώθηση προς τα έξω μίας εσωτερικής στρατηγικής δεν επαρκεί. Η στρατηγική θα πρέπει να είναι το αποτέλεσμα της ανοικτής διαβούλευσης και του συντονισμού, εφόσον παρουσιάζεται υπό νέα, εξαιρετικά συγκεκριμένη μορφή, προκειμένου να χαιρεί της αναγκαίας ευρείας αποδοχής και στήριξης.

9.4. Η ΕΟΚΕ θεωρεί εξαιρετικά σημαντικό να αξιοποιηθεί μία περισσότερο συμμετοχική διαδικασία στο μέλλον για την ανάπτυξη της στρατηγικής περί βιωσιμότητας. Υπενθυμίζει ότι μόλις δύο μήνες χωρίζουν τη δημοσίευση του εγγράφου διαβούλευσης από τη δημοσίευση του σχεδίου για τη στρατηγική περί βιωσιμότητας, που καταρτίστηκε βάσει των συζητήσεων του Γκέτεμποργκ. Οι συζητήσεις που πρέπει να ξεκινήσουν άμεσα, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ευρεία συναίνεση (βλέπε σημεία 2.2 και 2.3), απαιτούν περισσότερο διαθέσιμο χρόνο.

9.4.1. Η παρούσα διερευνητική γνωμοδότηση μπορεί να αποτελέσει το πρώτο βήμα προς την εν λόγω συμμετοχική διαδικασία. Η ΕΟΚΕ θεωρεί δεδομένο ότι θα τηρηθεί η ημερομηνία έκδοσης ενός πρώτου σχεδίου τον Μάιο/Ιούνιο 2004. Θα πρέπει, εν κατακλείδι, να δοθεί επαρκές χρονικό πλαίσιο στην κοινωνία των πολιτών για να εξετάσει το σχέδιο. Η ΕΟΚΕ εκτιμά ότι απαιτείται χρονική περίοδος τουλάχιστον τριών μηνών.

9.4.2. Όσον αφορά την περαιτέρω διαδικασία για την επεξεργασία της νέας στρατηγικής θα πρέπει να πραγματοποιηθεί πολυμερές φόρουμ, παρόμοιο με αυτό που πραγματοποιήθηκε με θέμα τη «στρατηγική για τη βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων».

9.4.3. Τελικώς, το αποτέλεσμα της διαδικασίας διαβουλεύσεων θα πρέπει να αποτελέσει το αντικείμενο συζήτησης μεταξύ των συμμετεχόντων. Μόνο στην περίπτωση αυτή θα πρέπει η νέα Επιτροπή να εγκρίνει τη νέα στρατηγική για τη βιωσιμότητα, οπότε και θα πρέπει να αναπτύξει το πολιτικό πρόγραμμά της βάσει της στρατηγικής για τη βιωσιμότητα.

(1) COM(2001) 264 τελικό, σ. 9 (με τον τίτλο: Βελτίωση της επικοινωνίας και κινητοποίηση των πολιτών και των επιχειρήσεων).

9.4.4. Η ΕΟΚΕ είναι πρόθυμη να υποστηρίξει και να συμβάλει στη διαδικασία αυτή και δέχεται την πρόταση της αρμόδιας για το περιβάλλον Επιτρόπου Margot Wallström (2) να διοργανώσει από κοινού με την Επιτροπή τη διαδικασία των διαβουλεύσεων.

9.5. Όπως περιγράφεται ήδη στο σημείο 2, θα πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες εντός των επομένων μηνών για την εμπάθυνση και τον προσδιορισμό της στρατηγικής για τη βιωσιμότητα. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να αποκτήσει η στρατηγική συγκεκριμένο περιεχόμενο, καθώς οι πολίτες προσανατολίζονται περισσότερο με βάση τους σαφείς στόχους, παρά με βάση πολιτικά οράματα.

9.6. Μελλοντικώς, θα πρέπει να βελτιωθεί ουσιαστικά η πληροφόρηση σχετικά με τη στρατηγική και αυτό σημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι όλα τα μέτρα θα πρέπει να περιέχονται σε ενιαίο έγγραφο.

9.7. Η ΕΟΚΕ επιθυμεί στο μέλλον να συνδεθεί περισσότερο η συζήτηση περί βιωσιμότητας με την πολιτική που εφαρμόζεται στον τομέα της εκπαίδευσης και κατάρτισης και της έρευνας. Η θεμιτή σύνδεση ανάμεσα στην εκπαίδευση και στη στρατηγική για τη βιωσιμότητα, διευκολύνει έμμεσα τη δυνατότητα συμμετοχής όλων στη διαδικασία αυτή.

9.7.1. Η πολιτική που εφαρμόζεται στον τομέα της εκπαίδευσης και η οποία νοείται ως μέρος της επικοινωνιακής στρατηγικής, εστιάζει συγκεκριμένα στην ανάπτυξη μακροπρόθεσμης, συνδετικής σκέψης όσον αφορά το κοινωνικό πλαίσιο.

9.7.2. Η ανάλυση των μη βιώσιμων αναπτυξιακών τάσεων στη κοινωνία μας περιορίζεται σε χρονικό πλαίσιο πέντε έως δέκα ετών και σπανίως το υπερβαίνει. Αυτό είναι κατανοητό, λαμβάνοντας υπόψη τις επαγόμενες δυσκολίες. Ωστόσο, όσον αφορά τα μέτρα για την ενίσχυση της βιωσιμότητας θα πρέπει να ορίζεται χρονικό πλαίσιο 15 έως 20 ετών (περίπου μια γενεά). Κάτι τέτοιο καταδεικνύει ένα από τα θεμελιώδη προβλήματα στην καταπολέμηση των μη βιώσιμων τάσεων και την ανάπτυξη των αναγκαίων αντισταθμιστικών μέτρων: την έλλειψη επιστημονικά αξιόπιστων μεθόδων για την ανάπτυξη εναλλακτικών λύσεων. Θα ήταν σκόπιμο εξετασθεί η δυνατότητα δημιουργίας μιας ειδικής ομάδας, αρμόδιας για την μελέτη της βιώσιμης ανάπτυξης και την προώθηση βιώσιμων τρόπων ζωής. Η βιώσιμη ανάπτυξη εξαρτάται απόλυτα από την ύπαρξη εναλλακτικών λύσεων που καλύπτουν διάφορα θέματα και τάσεις, αλλά και την ανάπτυξη κριτικής σκέψης. Η ΕΟΚΕ συνιστά να συμπεριληφθεί στην αναθεωρημένη στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη μία ειδική ερευνητική προσπάθεια για την ανάπτυξη συνεκτικών προτύπων για την ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης. Τα πρότυπα αυτά θα πρέπει να παρουσιάζουν τις κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις μίας συνεπούς πολιτικής για τη βιωσιμότητα, καθώς και τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις που προκύπτουν από την ανεπιτυχή προσπάθεια απεμπόλησης των μη βιώσιμων τάσεων.

(2) Βλέπε ομιλία της κας Wallström της 17ης Μαρτίου 2004 στην ΕΟΚΕ.

9.7.3. Ο εκσυγχρονισμός των θέσεων εργασίας και η εισαγωγή φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών, θα έχει επιπτώσεις όσον αφορά τα απαιτούμενα προσόντα για την εκπαίδευση και την επιμόρφωση των εργαζομένων. Με την περαιτέρω ανάπτυξη των παραγωγικών διαδικασιών και την κατάρτιση των ιεραρχικών δομών, αυξάνεται η ανάγκη για την κατάρτιση στην επιχείρηση και τη δια βίου μάθηση όλων των εργαζομένων. Μια κοινωνία που επιδιώκει στο πνεύμα και στην πράξη τη βιωσιμότητα, θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από υψηλά επίπεδα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης.

Βρυξέλλες, 28 Απριλίου 2004.

9.7.4. Η δημιουργία μιας κοινωνίας προσανατολισμένης με συνέπεια προς τη γνώση όχι μόνον αποτελεί αναμφισβήτητα μια από τις βασικές προϋποθέσεις για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά είναι σαφώς και το αποτέλεσμα αυτής. Αυτό συνεπάγεται, μεταξύ άλλων ότι τα εκπαιδευτικά συστήματα θα πρέπει να μεταδίδουν σε μεγαλύτερο βαθμό γνώσεις σχετικά με τις μη βιώσιμες τάσεις. Η κατανόηση των προκλήσεων θα ενισχύσει την κατανόηση για τη λήψη των αναγκαίων μέτρων.

Ο Πρόεδρος

της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Roger BRIESCH

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

της γνωμοδότησης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Οι ακόλουθες τροπολογίες, οι οποίες έλαβαν τουλάχιστον το ένα τέταρτο του συνόλου των εγκύρων ψήφων (άρθρο 39, 2 του εσωτερικού κανονισμού), απορρίφθηκαν κατά τη συζήτηση:

Σημείο 2.1.3.

Να προστεθούν τα εξής:

«... και σε μικρότερο βαθμό στις οικονομικές και κοινωνικές πτυχές.»

Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας:

Ψήφοι υπέρ: 37, ψήφοι κατά: 51, αποχές: 8.

Σημείο 2.3.10.1.

να διαγραφεί.

Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας:

Ψήφοι υπέρ: 33, ψήφοι κατά: 65, αποχές: 2.

Σημείο 2.3.10.2.

να διαγραφεί.

Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας:

Ψήφοι υπέρ: 33, ψήφοι κατά: 62, αποχές: 3.

Σημείο 3.6.

να διαγραφεί.

Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας:

Ψήφοι υπέρ: 32, ψήφοι κατά: 53, αποχές: 6.
